

se. E otrofi; para saber guarecer, quando fuesse gran menester. La quarta, que deve ser leal, para ser amigo de su Señor, e de las compañías que acabillare. Ca esto conuene que aya, en todas guías, el que fuere Cabdillo de Peones. E dando ellos testimonio, que ha en si estas quatro cosas, deuenle llevar al Rey, o a otro Cabdillo, que fuere en la hueste; o en la caualgada, diziendo, de como es bueno para ser Almocaden. E desque gelo otorgaren, hale a dar, que visita de nueuo, segun la costumbre de la tierra, e hale a dar vna lança, con pendon pequeño, que sea fecho como posadero. (2) E este pendon ha de ser de qual señal quisiere, porque sea por el conocido, e mejor guardado de sus compañías. E otrofi, porque sepan, quando fazen mal, o quando fazen bien.

LEY VI.

Como deve ser fecho el Almocaden: e que pena merece, si non esallo bien de su Oficio.

Utrado auiendo los doze Almocadenes, por el que quisieren fazer Almocaden, asi como dize en la ley ante desta, han ellos mismos a tomar dos lanças, e fazerlo sobir en ellas de pies sobre las altás, tomándolas cerca, de manera, que non se quebranthen, ni caya; e alçarlo, quatro vezes, alto de tierra, a las quatro partes del mundo: e ha de dezir a cada vna dellas aquellas palabras, que de suso diximos, que deve dezir el Adalid. E mientra que las dixere, ha de tener su lança con su pendon en la mano, siempre endereçando el fierro, contra la parte do el touiere la cara. E maguer alguno fuesse atal, que mereciesse

arabica videntur, & forte ex bellorum usu inter Christianos Hispania, & Saracenos Africa, qui Hispaniam occupaverunt hac nomina, manserunt in usu etiam apud Christianos, cum Mauri ita vocarent officiales istos in bellis, nam hæc nomina non reperiuntur in legibus digefforum, neque aliis legibus juris communis, sic, & manserunt inter Christianos multa alia nomina arabica.

(2) Posadero. Quale sit hoc, vide infra tit. 1. leg. 14.

LEX VI.

Almocadenus creatus forma hic expressa: aliter eum creans perdere debet locum suum, seu officium, & tenetur ex gestis almocadeni, si fuerit in culpa: rite vero creatus tenetur ex sua culpa, & eorum quos ducit, si eos prohibere potuit non alias. Hoc dicit.

(1) De un grado a otro. Leg. ut gradatum, ff. de muner. & honor. & leg. nulli, & ibi Joan. de Plat. C. de numer. & assuar. lib. 12.

(2) La pena suya deve ser. Vide gloss. in cap. quante, de sent. excom. vide Bart. in leg. culpa caret, ff. de regul. juris.

LEX VII.

Bethica provincia à natura calet, quæ in ea gignuntur, crassiora sunt, & fortioris complexionis, quam quæ gignit antiqua castella, unde oportet, quod pedites, qui sunt in comitiva cum exploratoribus, seu almocadenus, acri, & laboribus illius provincie sint

se fer Adalid, non lo puede ser, amenos de ser algun tiempo Almogauar de cavallo. E segun dixerón los Antiguos, las cosas que han de yr a bien, siempre han de yr, e de sobir de vn grado a otro (1) mejor. Así como fazen del buen Peon, buen Almocaden, e del buen Almocaden, buen Almogauar de cavallo, e de aquel, el buen Adalid. E desta manera ha de ser fecho Almocaden. E quien de otra manera lo fiziere, deve perder el lugar que touiere, solo por atreuerse de fazerlo. E de mas ay otra pena, que si algun daño, por atreuerse, viniessse por culpa de aquel Almocaden mal fecho, que deve auer pena el que lo fiziere, segund aquel daño fuesse. Ca si fuere fecho, en la manera que sobredicha es, que se deve fazer, non auria culpa ninguna, el que lo fiziere Almocaden, si algund yerro fiziesse; mas el mismo deve lacerar por el, segun su fecho. Esto mismo dezimos, si se le desmandassen sus compañeros, que deuen auer pena, segun el daño que viniere por su desmandamiento. Pero entiendese, si el Almocaden non gelo podiesse vedar. Ca el pudiendolo vedar, la culpa, e la pena, suya deve ser. (2)

LEY VII.

Quales deuen ser los Peones, por la tierra: e como deuen ser escogidos, e guisados.

La frontera de España (1) es de natura caliente, (2) e las cosas que nascen en ella, son mas gruellas, e de mas fuerte complexion, que las de la tierra vieja. E porende los Peones, que andan con los Adalides, e con los almocadenes, en fecho de guerra, ha menester que sean fechos, e acostumbrados, e

assueti, ut vivere possint, sint etiam celeres, membris bene compositi, bene armati, lanceis, dardeis, seu jaculis mesilibus, gladiis, pugillaribus: sint ballistarii inter eos cum munitionibus ballistarum. Hoc dicit.

(1) De España. Nota de Bethica provincia, & Hispania, secundum Isidorum 14. lib. Etymolog. cap. 4. habet provincias sex, Tarraconensem, Carthaginensem, Lusitaniam, Gallitiam, & Bethicam: & trans freta in regione Africa Tingitaniam.

(2) Caliente. Homines ergo illius Provincie erunt audaciores, quam alii, qui nascuntur in terris frigidis, iuxta id quod tradit Aristotel. lib. problematum, section. 14. ubi tradit, quod frigus advertatur fortitudini, atque audacie: & qui natura sunt frigidi formidolosiores esse, contra, qui calidi, audaces, & ut tradit Vegetius de re milit. lib. 1. cap. 2. omnes nationes, quæ vicinæ sunt soli nimio calore siccatæ, amplius sapiunt, sed minus habere sanguinis dicunt, ac propterea constantiam, ac fiduciam, quominus non habent pugnandi: quia metunt vulnera, qui se exiguum sanguinem habere noverunt, contra septentrionales populi remoti à solis ardoribus inconsultiores quidem: sed tamen largo sanguine redundantes sunt ad bella promptissimi, eligendi sunt ergo tyrones de temperatioribus plagis, quibus & copia sanguinis suppetat ad vulnerum mortisque contemptum: & non possit deesse prudentia, quando & modestiam servat in castris, & non parum profecti in dimicatione, consilium, alia etiam

guisados, al ayre, e a los trabajos de la tierra. E si tales non fuesen, non podrian luego tiempo biuir (3) sanos, maguer fuesen arides, e valientes. E porende los Adalides, e los Almocadenes, deuen mucho catar, que lleuen consigo Peones en las caualgadas, e en los otros fechos de guerra, que sean usados de guerra, e destas cosas, que de suso diximos. E demas, que sean ligeros, e arides, e bien facionados de sus miembros, para bien sofrir el afan de la guerra. E que anden siempre bien guisados, de buenas lanças, e buenos dardos, e cuchillos, e puñales. E otrofi deuen traer consigo, omes que sepan tirar de ballesta, e que trayan los guisamientos, que pertenescen a fecho de balisteria, ca estos omes cumplen mucho a fecho de guerra. E quando tales fueren, deuen los Adalides, e los Almocadenes, amarlos mucho, e honrrarlos, en dicho, e en fecho, partiendo bien con ellos, las ganancias que fizieren de consumo, asi como delante se muestra. E si por aventura tales Peones como estos, que sobredichos son, non pudiesen auer, ante deuen ellos querer entrar en tierra de los enemigos, con pocos Peones, e buenos, (4) que con muchos, e malos.

TITULO XXIII.

De la Guerra, que deuen fazer todos los de la tierra.

Guerra es cosa que ha en si dos cosas. La vna del mal. La otra del bien. E como quier que cada vna destas sean departidas en si segun sus fechos, pero quanto en el nome, e en la manera de como se hace, todo es como vna cosa. Ca el guerrear, maguer ha en si manera de destruyr, e de meter departimiento, e enemistad entre los omes; pero con todo esto, quando es fecho como deve, aduze despues paz, (1) de que viene a solleamiento, e a folgura, e amistad. E porende dixerón los Sabios antiguos, que era bien, de sofrir los omes los trabajos, e los

etiam commoda, quæ proveniunt ex temperie regionis, vide per B. Thom. lib. 2. de regim. princ. cap. 1. ubi tradit multum conferre ad sanitatem, & longitudinem vite, & ad politicam vitam.

(1) Biuir. Nota contra compellentes Indos frigidæ regionis transire ad calidas regiones, ex quo multi moriantur, sunt enim puniendi, quia eos necant.

(4) Con pocos peones, e buenos. Et melius est paucos idoneos habere ministros, qui possint opus Dei dignè exercere, quam multos inutiles, cap. tales 23. dist. 11. adde leg. fin. vers. eo scilicet observando, & ibi Joan. de Plat. C. de re milit. lib. 12.

TITULUS XXIII.

(1) Despues paz. Adde Bald. de pace tenen. & ejus viola. in princ. ad fin. & bellum geritur, ut pax acquiratur, cap. nolite 21. quasi. 3.

peligros de la guerra, por llegar despues por ellos a buena paz, e a folgura. E pues que el mal que ha en ella, aduze bien, e por aquella sospecha se mueven los omes a fazerla, deuen los omes que la quieren començar, ser mucho enuifos, ante que la comiencen. Onde pues que en el titulo ante deste hablamos apartadamente, de los Caualleros, e de los Adalides, e de las cosas que son tenudos de guardar, e de fazer. Queremos aqui mostrar, en las leyes deste titulo, de la guerra, que conuene que fagan, tambien ellos, como los otros, catando pro su tierra, en dos maneras. La vna, sabiendola guardar, e defender de sus enemigos. La otra, acrescentandola, ganando de lo luyo dellos. E mostraremos primeramente, que cosa es guerra. E quantas maneras son della. E por que razones deve ome fazerla. E de que cosas deuen estar apercebidos, e guisados, los que la quisieren fazer. E quales deuen ser, los que fueren escogidos para ser Cabdillos de la guerra. E que es lo que deuen fazer, e guardar. E como se deuen acabillar, todos los otros del Pueblo, por ellos. E que pro nasce del acabillamiento. E de si mostraremos, quantas maneras son de hazes. E como se deuen partir, quando ouieren de entrar en fazienda, o en batalla. E otrofi como deuen ser apercebidos los Cabdillos, en acabillar las huestes, quando van de vn lugar a otro; o quando los apesentan; o quando quieren cercar Villa, o Castillo. E sobre todo diremos, de las caualgadas. E de las celadas. E de las algaras. E de todas las otras naturas de guerras, que los omes fazen.

LEY I.

Que cosa es Guerra, e quantas maneras son della.

Los Sabios antiguos, que fablaron en fecho de guerra, dixerón, que guerra es (1) estrañamiento de paz, e mouimiento de las cosas quedas, e destruyimiento de las compuestas. E aun dixerón, que guerra es cosa de que se leuanta muerte, e captiuerio a los omes, e daño, e perdida, e destruyimiento de las cosas. E son quatro maneras de guerra. La primera llaman en latin iusta, (2) que quiere tan-

LEX I.

Bellum est pacis segregatio, quæis remotio, compoitorum destructio, & sunt quatuor genera belli, iustum, iniustum, civile, plusquam civile. Hoc dicit.

(1) Que guerra es. Bellum est perditio corporis, & animæ: & homines ad paupertatem perducit, gloss. in authent. de armis, in princ. collat. 6. & in leg. unica, C. public. lxxi. consulum nunciatur. lib. 12. & lex causas quare inter homines pax servatur, ponit Abb. in cap. pisanis, 1. not. de restit. spo.

(2) Justa. Quinque requisita, ut bellum sit iustum, vide Bal. 5. volum. consil. 439. persona s. res, causa, animus, auctoritas, persona: idest, quæ sit secularis, non ecclesiastica. Res, ut fiat pro rebus repetendis, & patriæ defensione. Causa, ut propter necessitatem pugnetur, unde dicit Aristoteles fac ut bellum sit ultimum opus tantum, Animus, ut non fiat propter odium, vel insatiabilem cupiditatem. Auctoritas, quia sine aucto-

tanto dezir en romance, como derechura. E esta es, quando ome la faze por cobrar lo suyo, (3) de los enemigos, o por amparar a si mismos, e a sus cosas, dellos. La segunda manera llaman en latin injusta, (4) que quiere tanto dezir, como guerra que se muere por soberbia, e sin derecho. La tercera llaman civilis, (5) que quiere tanto dezir, como guerra que se leuanta entre los moradores de algund Lugar, en manera de vandos, o en el Reyno, por desacuerdo que ha la gente entre si. La quarta llaman plusquam civilis, que quiere tanto dezir, como guerra en que combaten, non tan folamente los Cibdadanos de algund Lugar, mas aun los parientes de vn lugar vnos con otros, por razon de vando. Alsí como fue entre Cesar, (6) e Pompeo, que eran fuego, e yerno. En la qual guerra los Romanos guerreaun, los padres contra los fijos, hermanos contra los hermanos, teniendo los vnos con Cesar, e los otros con Pompeo.

Por que razones se mueuen los omes a fazer Guerra.

Mouer guerra, es cosa en que deuen mucho parar mientes, los que la quieren fazer, ante que la comiençen, porque la fagan con razon, e con derecho. Ca desto vienen grandes tres bienes. (1) El primero, que ayuda Dios mas poyendo a los que así lo fazen. El segundo, porque ellos se esfuerçan mas en si mismos, por el derecho que tienen. El tercero, porque los que lo oyen, si son amigos, ayudanlos de mejor voluntad; e si enemigos, recelanse mas dellos. E este derecho, segund mostraron los Sabios antiguos, sobre que la guerra se deua fazer, es sobre tres razones. (2) La primera, por acrecentar el Pueblo su Fe, (3) e para destruyr los que la quisiesen contrallar. La segunda, por su señor, queriendole seruir, e honrrar, e guardar lealmente. La tercera, para amparar a si mismos, e acrecentar, e honrrar la tierra donde son. E aquesta guerra se deue fazer, en dos ma-

ne

ritate Principis non potest bellum indici, & vide And. de Iter. in cap. domino guerram, hic finitur lex, & consuetudin. Regni incipi, & S. Thom. 2. 2. quest. 40. artic. 1. ubi ponit tria requisita Principis, scilicet auctoritas, causa iusta, intentio bellantium recta, & quinque, quæ ponit Bald. ad hæc tria referuntur, & de Papa indidente bellum contra scismaticos, vel hæreticos, seu contra iura, & libertatem ecclesiæ usurpantes, vide Joan. de Plat. in leg. 1. C. ut arma. usus, lib. 11.

(1) Por cobrar lo suyo. Nota tamen, quod solum est licitum persequi per pugnam, quod debuit esse de iure gentium, quia hoc habet naturalem equitatem, secus si sit indebitum de iure gentium, puta ex injusta sententia, vel ex chirographo post biennium, vel ex iniquo statuto, vide Bal. in authent. sed omnino, col. 6. C. de action. & obligat.

(4) Injusta. Bella injusta sunt quedam latrocinia. Bald. in cap. domino guerram, in princ. hic finitur lex Domin. Freder. & quot modis dicitur bellum injustum, vide gloss. 21. quest. 2. in summa.

(5) Civilis. Et capti in isto bello, non sunt servi captivorum, secundum Bal. in leg. unica, in princ. C. de cadu. tol. quia non sunt proprie hostes, sed partiales, quia civitas divisa est in partes, leg. si quis ingenuam, §. in civilibus, ff. de capti. & ubi est ista divisio accidit, eodem modo, quo in arbore: si scinderetur per medium, vel præcinderetur ejus rami: quia cito deficeretur, in tali enim morbo absconduntur nervi civitatis: id est, magni cives, unde civitati venit ipsius, & plerumque inducitur ad necessitatem tyrannidis, sicut experientia docet: quia imperium, & ignobile vulgus non diu sustinet præfuras, & dicebat quidam sapiens Januensis, quod divisio in civitate est vermis ingressus in caseo, hæc Bal. ubi supra, vide leg. 3. tit. 19. supra ead. Partit.

(6) Entra Cesar. Et odio bellorum civilium delatum fuit Cesaris Raguillo Romanum Imperium, secundum Ambros. super Psalm. 45. colum. penult.

L E Y II.

Bello iusto Deus auxiliatur, & qui gerit tale bellum fit auctor, & fortior, & amici provocantur ad juvamen inimici conferuntur, & iustum bellum est, quod fit ob augmentum fidei, & ad destructionem inimicorum illius, & quod fit ob domini sui custodiam,

honorem, & servicium, & quod fit ob patrie defensionem, & purgandum est Regnum a malis hominibus, Hoc dicit.

(1) Grandes tres bienes. Si bellum est iustum, oriuntur bona, quia rebelles reducuntur ad debitum rationis, vide Bald. in leg. ex hoc iure, colum. 3. ff. de iustit. & iur.

(2) Tres razones. Tredecim ponit Lucas de Pen. in leg. unica, C. ut arma. usus, lib. 11. allegans auctoritates sacre scripturæ, sed in effectu possunt ad istas reduci, vide ibi per eum, colum. 3.

(3) Acrecentar el Pueblo su fe. Adde cap. si non 23. quest. 4. iusta ergo ratione bellum fit in Indios maris Oceani: ut fides Christiani nominis augmentetur: sed obstat, quod ad fidem Christi nullus est cogendus, ut in cap. ad fidem 23. quest. 5. cap. de iudeis, 45. distin. & ut tradit Thom. de Vio, Cardin. Cajeta. super 2. 2. S. Thom. quest. 66. super 8. artic. versic. circa primum, contra illos Paganos, qui nunquam Imperio Romano subditi fuerunt terras inhabitantes, in quibus nunquam fuit Christianum nomen, nullus Rex, nullus Imperator, neque Ecclesia Romana potest movere bellum, ad occupandas terras eorum, aut subijciendum eos temporaliter: quoniam secundum eum nulla subest causa iusta belli, cum Jesus Christus Rex Regum, cui data est omnis potestas in Cælo, & in Terra miserit ad capiendam possessionem mundi non milites armate militie, sed sanctos prædicatores, sicut oves inter lupos. Unde neque in testamento veteri, ubi armata manu capienda erat possessio terre infidelium, dicit ipse, quod non legit indicium bellum aliquibus, propter hoc, qui non erant fideles: sed vel quia nolebant dare transitum, vel quia eos offenderant, ut Madianitæ, vel ut recuperarent sua divina largitione concessa. Unde dicit ipse, quod gravissimum peccatum, si fidem Christi Jesu per hanc viam ampliari contenderemus, neque essent legitimi domini illorum: sed magna latrocinia committeremus, & teneretur ad restitutionem, utpote iniusti debellatores, aut occupatores. Mitendit essent, secundum eum ad hos prædicatores honi viri, qui verbo, & exemplo converterent eos ad Deum, & non qui eos oppriment, spoliarent, scandalizent, subiciant, & duplo gehenna filios faciunt more Phariseorum. Joan. vero maioris in 2. sententiar. distin. 44. quest. 3. in specie tangit de his terris

In

Indiorum à nostris occupatis, & dicit, quod cum linguam Hispanicam non intellexerunt, neque concionatores verbi divini sine magno milite admitterent, necesse erat arces munitas, hic, & illic extruere, ut successu temporum ætremis populus ad mores Christianorum assueceret, & intelligendo se mutuo: & quia in omnibus istis faciendis, secundum eum magne requiruntur expensæ, quas Rex alius non ministrat, licitum est ergo, secundum eum illas capere, quia alius hoc velle rationabiliter debet, & tunc cum populus fuerit Christianus, si eorum Rex antiquus fidem non suscepit, deponendus est cum potest vergere in iacturam fidei, & hoc vult ille populus si bene christianitate suscepit, & si adhuc populus illum velit habere Regem, signum est, quod non sincere fidem suscepit: & tunc non est relinquendum ei Regnum. Et quia non decet Regem infidelem habere populum Christianum, cum per munera, & honores potest eos à fide avertere: si tamen ipse Rex antiquus fidem velit suscipere cum aliis, non videtur (dicit ipse) cur deponendus sit, solvendo pro impensis assumptis, & hoc si prudens fuerit, nisi timeatur de lapsu in infidelitatem. Et si in talibus terris non erat regimen regale, sed polyticum, capiens mutare post ipsam politiæ, & dignum est pro plantatione fidei, quod ipse Regnum capiat. Subdit etiam, quod & aliud est pro hoc: quia populus ille bestialiter vivit, citra ultraque æquorem: & sub polis vivunt homines ferini, ut in quadripartito dicit Ptolomæus, dicit etiam hoc jam experientia compertum esse, quare primas occupans iuxta eis imperat: quia natura sunt servi, ut tradit Philop. 1. Polyticorum, cap. 3. & 4. hæc Joan. maioris Hostien. post plene relata verba Innoc. in cap. quod super bis, de voto, in questione ista utrum dominium, & iurisdicchio sit apud infideles: an iuste possint debellari, dicit sibi videri, quod in adventu Christi omnis honor, & omnis principatus, & omne dominium, & iurisdicchio de jure & ex iusta causa, & per illum, qui supremam manum habet, neque errare potest, omni infideli subtrahita fuerit, & probari dicit Ecclesiastic. cap. 10. vers. 8. Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos, quod vero factum sit, comprobari dicit in cap. translatio, de consir. & hoc in personam Christi filii Dei vivi, qui non sacerdos fuit: sed etiam Rex, Luc. cap. 1. v. 31. 32. & 33. ibi: Ecce concipies in utero, ulque ibi & Regni ejus non erit finis. Unde, & ipse dixit auferetur à vobis Regnum, & dabitur genti facienti fructus ejus. Hujus autem Regni, & sacerdotii principatum perpetuum commisit filius Dei Petro, & successoribus ejus. Unde dicit ipse, quod constanter asserit, quod de jure infideles debent subijci fidelibus, non e contra, ut patere dicit in eo, quod legitur, & notatur in cap. 1. in fin. & cap. multorum, & cap. si Judæos, §. invidemus, de iudeis, & subdit: quod concedit infideles, qui dominium Ecclesiæ recognoscunt, esse ab ecclesia tolerandi, neque ad fidem præcisè cogendi sunt, ut dictum est supra, & qui tales etiam possunt habere possessiones, & colonos Christianos, & etiam iurisdiccionem, & tolerantiam ecclesiæ: alios autem infideles, qui neque potestatem Ecclesiæ Romanæ, neque dominium, recognoscunt: neque ei obediunt, iudicat indignos Regno, Principatu, & omni iurisdiccionem, & cum dicit Hostien. transit Oldrad. consil. 72. & simpliciter recitando transit Petrus de Anchar. in dist. cap. quod super bis, licet in regula peccatum, de regulis juris lib. 6. ubi latius istam materiam tangit, dicit, quod ex ista opinione Hostien. sequi possunt multa absurda, & quod stante ista varietate inter Innoc. & Hostien. Doctor. illustres standum esset declarationi Papæ. Cardin. etiam in dist. cap. quod super bis, de viare videtur à dicto Hostien. & vult infideles capaces esse domini, & quod ipsi infideles non admittent

illam rationem, quod Christus dominum Orbis habuit, & subdit, quod in talibus non est de facili præcipitanda sententia. Anton. de Brut. ibidem simpliciter transit, recitando verba Hoff. Abb. Panorm. recitatis breviter opinionibus Innoc. & Hostien. subdit, quod pro opinione Innoc. facit cap. dispar. 23. quest. 8. pro opinione Hostien. cap. si de rebus 23. quest. 7. in neutram partem se inclinans, & contra opinionem Hostien. facit etiam, quod habetur Deuteronom. cap. 2. vers. 5. ubi Deus prebuit populo Israelitico, ne debellarent gentiles habitantes in monte Seir, & cum ista gens Indorum nunquam fuerit in festa nomini Christiano, neque constat habuisse noticiam nominis Christiani, usque ad tempora ista: in quibus dignatus est Deus terras illorum Christianis Hispanis offendere: temperandum videtur à bello: & licet in aliquibus terris eorum reperitus sit idololatriæ cultus, monendi prius essent per Papam, seu ejus ministros, & præcipiendum eis, ut desisterent ab Idololorum cultura, vel ab alio vitio contra naturam, & si non obedierunt, tunc posset contra tales idololatrias, vel delinquentes, alias contra legem naturæ invocari per Papam auxilium brachii secularis, & indicere contra eos bellum: non alias, juxta dicta Innoc. quem cæteri Doctor. sequuntur in dist. cap. quod super bis. Præterea dictum Philop. 1. Polyticorum, de quo supra non quadrat bene ista gente Indorum, non est enim ita ferina, & bestialis, quod ratione careat: imò suat homines rationabiles, & politia regiminis reperta est inter eos, & in operibus, & artificijs fabrilibus multa dexteritas: neque vivunt ultra citraque æquorem sub Polis, ut dicit Joan. maioris, imò juxta æquorem, & sub æquorem multi populi in terra grata, & fertili, & temperata sunt: si aliqua stultitia, vel cupiditas reperta est in eis attribuenda potius infidelitati: juxta id quod habetur in Epistola Pauli ad Roman. cap. 1. quam carentiæ humanæ rationis, dicit etiam S. Gregor. 31. moral. cap. 31. quod ex vitio luxuriæ oritur cæcitas mentis, & ex vitio gula heretudo sensus circa intelligentiam, & tradit S. Thom. 2. 2. quest. 15. artic. 1. & 3. Advertendum tamen est infacto, pro hujus questionis resolutione dominium, & iurisdiccionem illarum terrarum ignotatur, concessam fuisse principibus nostris Castellæ, & Legionis Regibus, per sedem Apostolicam, ut plene patet ex Bulla concessionis Alexandri VI. & sic videtur Papam, sequutum fuisse opinionem Hostien. in universali dominio, & iurisdiccionem illarum terrarum, & facit ad hoc, quod habetur in extravagan. unam sanctam, & moris est Papæ concedere Principibus Christianis Regna infidelium; necdum eorum, quæ sunt Terræ Sanctæ, seu eorum, quæ olim subiecta fuerunt Imperio Romano, ut tradunt Bart. & Doctor. in leg. liber homo, ff. de verb. oblig. Sed etiam terrarum infidelium incognitarum usque adhuc, & de ejus potestate non est disputandum, ut in terminis tradit Bart. in suo tractat. de Insula super verbo, nullius, standum ergo concessioni, & decisioni Papæ inter istam varietatem opinionum, prout & dixit Petrus de Anchar. in dicta regula peccatum, ut dixi supra, facit ad ista quod tradit B. Thom. in suo tractat. de regim. Princ. lib. 3. cap. 19. ubi tractat de plenitudine potestatis Papæ in transferendo imperium de una natione ad aliam: seu de uno in alium, ubi ad finem dicit, quod in duobus ampliat potestas Papæ, vel ratione delicti, vel ad bonum totius fidei: & adducit auctoritatem Hieremix Prophete cum in persona Vicarii dicitur c. 1. v. 16. Ecce constitui te super gentes, & Regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, ac disipes, quod ad rationem delicti: secundum eum referendum, ubi in quatuor illis vocabulis diversa genera peccatorum accipimus, quæ insigni possunt uniuersique fidei: sive subdito: cum dicit super gentes, sive dominium, cum dicit, & super Regna, & cum postea ibidem dicitur,

& edifies, & plantas, accipimus secundum eum ampliatam potestatem Summi Pontificis, quod ad providentiam Vicarii Christi pertinet, providere pro bono universalis ecclesie. Moneri ergo possunt isti Indi, ut recognoscant dominium ecclesie Romanæ, & Principum Castellæ, quibus concessa sunt eorum Regna, & si nolint, videtur posse eis indicere bellum, non cogendo eos invitos ad fidem, quia in hoc libera Dei vocatio expectanda est, ut in cap. qui sincera, & in dist. cap. de Judæis, 45. dist. Sed ad recognitionem dicti domini, quo recognoscit, & Principibus eorum subjugatis, libere admittent prædicatores verbi Dei, quos alias non admittent, imò illuderent, & occiderent. Item, & pro opinio. Hostien. bene facit iudicio meo, dist. cap. dispar. 23. quæst. 8. licet Abb. dixerit facere pro opinione Innoc. in eo enim sic habetur, dispar nimirum est Judæorum, & Sarracenorum causa: in illos enim qui Christianos persequuntur, & ex urbibus, & propriis sedibus pellunt, iuste pugnatur: hi vero ubique servare parati sunt, & sic, quia recognoscunt dominium ecclesie, & Principis Christiani, à contrario ergo si non recognoscant, & servare parati non essent: iuste indiceret in eos bellum, sicut in Sarracenos. Bene etiam facit dist. cap. si de rebus, ibi, cum dicit, ad omnes iniquos, & impios illa vox domini perit. Aufferit à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam, & inferas cum dicitur, alioquin & primo populo Dei possent illi obijcere alienæ rei concupiscentiam, qui divina potestate ab eorum facie: quia ea terra male utebantur, expulsi sunt, & sicut bellum, quod geritur, auctore Deo, est iustum, ut in cap. dominus noster 23. quæst. 2. Sic, & quod geritur auctore Papa, qui vicem Dei gerit in terris, ut in cap. ad Apostolicam, de re iudic. lib. 6. & in ista opinione fundata fuit illa antiqua instructio data à Regibus Hispanie euntibus in conquestam terrarum illarum ordinata ad finem recognitionis hujus domini Christi, & Papæ ejus Vicarii, & ut tali dominio recognito arceri possint à sceleribus suis, ut terram in qua degunt, amplius non polluant idolatram, & carnes humanas comedendo, & aliis vitiis, & id quod Cajetanus dicit, quod Christus non misit armatam militiam, sed prædicatores sanctos, sicut agnos inter lupos: non videtur esse trahendum ad ista tempora, cum tunc ecclesia non plantata, & viribus humanis destituta: non aliter, nisi vi divina capi poterat mundi possessio, nunc vero jam plantata fide, via humana etiam incendendum est, quatenus fieri possit, & non tentare Deum miracula requirere, bene conferunt ad hoc verba pulchra Beati Augustini, de quibus in cap. displicet 23. quæst. 4. vers. repetis, cum dicit, non intendis, quod tunc primum, quod tunc ecclesia novello germine pullulabat, nondumque completa fuerat illa prophetia: & adorabant eum omnes Reges terræ, omnes Reges servient ei, quod utique quanto magis completur, tanto major utitur ecclesia potestate, ut non solum invitret: sed etiam cogat ad bonum: nam apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate: sed pacis studio gerentur, ut mali coercerentur, boni subleventur, 23. quæst. 1. cap. apud veros, quid enim facit ecclesie medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tanquam inter phreneticos, & lathargicos æstans: nunquid contemnere, nunquid desistere, vel debet, vel potest, utriusque, si necesse est, molesta est, quæ neutris inimica est: nam & phreneticus noluit ligari: & lathargicus noluit excitari: sed releverare debet diligentia charitatis phreneticum ligare, lathargicum stimulare, ambo amare, ambo offenduntur: sed ambo diliguntur, ambo molestari quandiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati gratulantur, cap. quid faciet 23. quæst. 4. quod ergo in hac l. dicitur de bello inferendo ea ratione: ut fides augmentetur, intelligendum videtur,

secundum hoc, non quod principaliter belletur cogendo infideles ad fidem, seu ut cogantur ad fidem: sed ut recognoscant dominium Christi, & Ecclesie Romanæ, & sic ex consequenti admittent prædicatores verbi Dei, & fides augmentabitur, & infideles Christo lucrificiemus, in modo tamen belli inferendi in hoc, repletus est abusus, & propter abusum multe violentie, & atrocitatis commissa, unde quotidie in consilio Regio Indiarum tractatur de talibus instructionibus, ut consonent juri, & æquitati, & tales dentur euntibus in talem conquestam, & non subito prorumpant in bellum, & rapinas, aliasque violentias, & excedentes à talibus instructionibus, gravissime debent puniri, ita ut cæteri deinceps arceantur à talibus excessibus, & maxime jam deinceps, cum in laudem Dei in illis partibus jam sit prædicata, & plantata fides, & prædicatores habent peritiam linguæ: & convicini, qui adhuc non audierunt verbum Dei facilliori, & tutiori modo, nunc possunt predicari, & instrui, quam in initio poterat fieri, & sic etiam absque bello adducuntur ad fidem Christi, & Ecclesie Romanæ obedientiam, & Regis nostri, unde cavendum est à bello, quatenus fieri possit propter belli, & avaritiz nostrorum innumerabilia damna, & incommoda: & ne gentes illæ potius scandalizentur, quam instruantur, per maxime autem in hoc advertendum est: quod dicit Hostien. de bello inferendo propter recognitionem domini ab ecclesia, non caret scrupulo: & contra eum tenet Sylvest. in summ. in part. infidelitas, vers. anepen. tenens cum Innoc. & moyet ut dicit, S. Thom. 2. 2. in dist. quæst. 66. dicens infideles tunc iniuste tenere dominia, quando per leges terrenorum Principum amittere iusti sunt: & ideo ab eis possunt per violentiam subtrahi, non privata auctoritate, sed publica, & supplet ad S. Thom. ex dictis Innocen. quod dupliciter dicuntur de itinere iniuste, secundum Inn. vel quia ea furripuerunt à Christianis, vel quia per dominos fideles potestatem habentes, super eos condemnati sunt pro delictis eorum, de quibus eos punire possunt. Adverte etiam, quia & hoc contra Hostien. est de mente S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 10. vers. dicendum, cum dicit B. Thom. quod dominium, vel prælatio introducta sunt de jure humano: distinctio autem fidelium est ex jure Divino, jus autem Divinum, quod ex gratia, non tollit jus humanum, quod est ex naturali ratione. Et ideo secundum eum distinctio fidelium, & infidelium, secundum se considerata, non tollit dominium, & prælationem infidelium supra fideles in dominio jam præexistenti: potest tamen iuste per sententiam, vel ordinationem ecclesie auctoritatem Dei habentis tale jus domini, vel prælationes tolli, quia infideles merito sua infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei.

Sed hoc ecclesia quandoque facit, quandoque non facit: ut ibi latius per eum. Et sic ex mente S. Thom. satis apparet, quod non liceat tollere dominium infidelium supra alios infideles, prout in casu nostro, quod jus Divinum in hoc non abstulit infidelibus dominium, & prælationem, quod eis competeat ex naturali ratione super suos subditos, apertius etiam vult S. Thom. 2. 2. quæst. 12. artic. 2. ubi tradit, quod Princeps Christianus si apostasiam à fide committat, privari potest dominio per ecclesiam, sicut & potest pro aliis culpis, & factis subdit, ad ecclesiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis, qui nunquam fidem susceperunt, secundum illud Apostol. 1. ad Corint. cap. 5. vers. 12. Quid enim mihi de illis, qui foris sunt iudicare? Et ad illam auctoritatem, quæ favere videtur dictis Hostien. Matthæi ultimo, data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, potest dici, quod intelligatur, prout dicit ibi gloss. interlinearis, & fuit dictum B. Hieronymi, id est, ut qui ante regnabat in Cæ-

De la Guerra, que deveu fazer, &c.

cælo, per fidem regnet in terris: & etiam Albertus magnus, in expositione. dist. verbor. dicit, data est mihi omnis potestas, & non potentia: quia potestas nomen est civile, & dicit potentiam stantem ad juris ordinem. Et sic quatenus ordinatur ad promulgationem fidei, & Evangelicæ Doctrinæ omnem potestatem habebit Papa, non ut temporaliter subiciat infideles prætendens, ut recognoscant dominium ecclesie, licet enim Christus, etiam in quantum homo, ab instanti sue conceptionis fuit dominus universorum, noluit tamen regnare armato milite, patet cum dicit: Regnum meum non est de hoc mundo, si ex hoc mundo esset, ministri mei utique decertarent, &c. Joann. cap. 18. vers. 36. ubi gloss. ordinaria dicit hoc est, quod nos scire voluit. Sed prius vicissim interrogando voluit ostendere, quæ esset de Regno suo hominum opinio, Judæorum, vel Gentilium, qua ostensa utique apertius respondit, Regnum meum non est de hoc mundo: ne vane timeatis, & servatis: sed ad Regnum cælestis credendo venite, dicit etiam Nicola. de Lyra. nunc autem Regnum meum non est hic, id est, quantum ad temporalia ista quærenda. Sed contra hoc videtur, dicit ipse Psalm. 46. vers. 8. Quoniam Rex omnis terra Deus: ipse autem est verus Deus, sicut verus homo, dicendum, quod secundum veritatem divinitatis, omnia sunt subiecta Christo: tamen quantum ad humanitatem in primo adventu suo, non venit ad dominandum temporaliter: sed magis ad serviendum, & patiendum, hæc Nicolaus facit etiam, & illud hymni Epiphaniæ, qui decantatur ab universali ecclesia, hostis Herodes impiè, Christum venire quid times? Non arripit mortalia, qui Regna dat cælestia, dicit etiam B. Augustin. in dist. Joann. 18. cap. Audite ergo Judæi, & gentes, audi circuncisio, audi præputium, audite omnia Regna terrena non impediunt dominationem vestram in hoc mundo, Regnum meum non est de hoc mundo, nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille major, cum Christus natus annuntiaretur expavit: & tor infantem, ut ad eum mors perveniret, occidit: timendo magis quam irascendo crudelior, Regnum (inquit) meum non est de hoc mundo, quid vultis amplius venire ad Regnum, quod non est de hoc mundo: venite credendo, & nolite servire metuendo, & inferius subdit, non ait Regnum meum non est hic: sed non est hic: hic est enim Regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania, usque ad messem mæsis, enim finis est sæculi, quando messorum venient, id est, Angeli: & tollent de Regno ejus omnia scandala, quod utique non fieret, si Regnum ejus non esset hic: sed tamen non est hic, quia peregrinatur in mundo. Præterea non ita indistinctè est dicendum, quod Papa in omnibus habeat eandem potestatem, quam habeat Christus. Unde dicit Hostien. in summ. de pariter. & remissionem, dum allegat in fin. colum. illius operis auctoritatem illam, constitutus est à Deo iudex vivorum, & mortuorum, quod illud verbum, constitutus non facit relationem ad Papam, sed ad Christum. Ad concessionem Alexand. potest dici, quod non per hoc Papa visus fuit approbare opinionem Hostien. illa generali concessione, cum talis decisio egeret magno consilio, & deliberatione, & quod illa concessio intelligatur servatis servandis, & in casibus, in quibus licita esset concessio, & belli indicio, juxta ea que dixi, & inferius dicam ex dictis Innoc. & aliis. Temperandum ergo est à bello quatenus possibile sit, & non est fidendum dictis Hostien. de quibus supra, & potius adhibendum dictis Innoc. & illa auctoritas, exi in sepes, &c. Et compelle eos intrare. Intelligitur de hereticis, ut in cap. ipsa pietas 23. quæst. 4. & tradit Innoc. in cap. majores, de baptisim. S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 8. 11. & 12. & si objiciatur de Paulo percussio in via, & quodam modo coactio ad fidem. De quo habetur in cap. quis nos 23. quæst. 4. qui tamen

adhuc fidem non susceperat, responderetur, ut gloss. ibi dicit, quod illud sola divina voluntate fuit, nam nullus cogitur recipere fidem, ut ind. cap. de Judæis, vel potest dici, quod Paulus ante conversionem renitebatur fidei Christianæ susceptæ, per eum in figura. Nam ut dicit S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 5. quando renititur fidei nondum susceptæ, dicitur infidelitas Paganorum, sive Gentilium. Quando vero renititur fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas Judæorum, vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæreticorum, & gravior est infidelitas Judæorum, quam Gentilium, quia licet Judæi fidem Evangelii nunquam susceperunt, sed quia susceperunt ejus figuram in veteri lege, & quam malè interpretantes corrumpunt: eorum infidelitas est gravior, quam Gentilium, ut tradit idem Sanctus Thomas ibidem artic. 6. prima tamen responsio melior est.

Alfonso etiam de Cast. in tractat. de iusta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 14. in prima belli causa, quam adducit, scilicet contra idolatras, allegato jam per eum, cap. 12. Deuter. vers. 2. ibi: Subvertite omnia loca, &c. subdit, & testimonio hujus præcepti divini fretus ego sentio iustum esse bellum, quod Catholicis Hispanorum Reges contra barbaras gentes, & idolatras, quæ Deum ignorabant versus occidentem, & austrum inventas, ante aliquot annos gesserunt, & nunc etiam gerunt, hac tamen conditione bellum illud iustum esse censo, si antequam Reges contra illos bellum moveant, procurent diligenter, & fideliter illos monere, ut falorum Deorum cultum deserant, & Deum verum qui est cunctorum creator, & rector, adorent, quam monitionem si sibi receperint, quamvis baptismum recipere nolint, non crederem justè, posse bellum contra illos moveri. Si autem tali monitione obtemperare noluerint: sed obstinati in suo errore persistant, præsertim si verbi Dei prædicationem impediunt: tunc iustum esse, quod ob hanc causam contra illos geratur bellum: quia omnes illæ gentes, ut experientia compertum est, idolatriam exerceant, & multa alia contra legem naturæ nefanda committunt. Nam quemadmodum Deus olim filiis Israël contra Jebusum, & alias idolatras gentes fieri præcepit: ita nunc & contra has gentes similibus vitiis, & criminibus infectas fieri expedit, & sic, ut vides adhæret dictis Innocen. concessio igitur Papæ, de qua sup. intelligenda, videtur juxta dicta Innoc. ut servatis servandis bellum iteratur, & amisso dominio Principum infidelium, propter eorum delictum, & cum moniti non desisterint, Rex Hispanie succedat in illo ex concessione Papæ, & propter laborem, & expensas belli iuxta dicta Joann. major. de quibus supra, & dicta S. Thom. procedunt, cum Papa disponit inter subditos fideles, ut latè patet ex verbis ejus, in dist. cap. 19. & ad cap. si non ex fidei 23. quæst. 4. dicendum, quod ibi B. Gregor. non decidit aliquid circa causam justè belli, quod gereretur genandus in gentes, de quibus ibi, sed tantum commendat ejus rectam intentionem in bellis, scilicet, quod non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatanda tantum causa reipublice, ut sic ex consequenti in subditas gentes fidei prædicatione decurrat, certum est enim, quod in bello tria requiruntur Principis, scilicet, auctoritas: causa iusta: recta intentio, de isto ultimo tantum differit S. Gregor.

Et postea, quam hæc scripseram venit ad manus, quod in materia ista scriptis traderat Franciscus à Victoria Frater Prædicatorum, qui Cathedrali primariam Theologiæ rexit Salmanticæ, vir doctissimus in relectione sua super verb. illis. Matth. cap. fin. vers. 19. docet omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ubi postquam ostenderit Indos istos habuisse, & habere dominium suarum rerum, & veros esse dominos, neque ad id obstarè, quod per

aliquos adducebatur istos propter amentiam, & imbecillitatem, seu eorum hebetudinem juxta dictum Philosophi dicentis: quod aliqui à natura sunt servi, ostenderitque istos Indos, secundum rei veritatem non esse amentes: sed habere pro suo modo usum rationis: cum habeant ordinem aliquem in suis rebus, postquam habent civitates, & matrimonia, magistratus, dominos, leges, officia, & commutationes, quæ omnino requirunt usum rationis. Item religionem speciem: & quia non errant in rebus, quæ aliis sunt evidentes, quod est indicium usus rationis, tradens etiam quod Deus & natura non deficiant in necessariis pro magna parte speciei, & præcipuum in homine est ratio, & quod, frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, unde quod isti Indi videantur insensari, & hebetes putari ipse ex maxima parte esse ex mala educatione, cum etiam apud nos videamus multos rusticorum parum differentes à bratis animalibus, neque philosophum ubi supra intellexisse, quod qui parum valent ingenio, sint à natura alieni juris: & quod non habeant dominium sui, & aliarum rerum, neque voluisse philosophum, quod si qui sunt à natura parum mente validi, quod liceat occupare bona illorum, & patrimonia, & illos redigere in servitium, & venales facere. Sed vult philosophus, quod à natura est illis necessitas, qua indigent ab aliis regi, & gubernari, & bonum est subditi aliis, sicut filii indigent subditi parentibus, ante adultam ætatem, ut uxor viro. Et demum dicitur Franciscus rejicit aliquos titulos, qui prætendi possent justis belli ad istos Indos subjiciendos. Primum, scilicet quod justè subjici debeant sub dominio Imperatoris, cum Imperator dicatur dominus mundi, leg. de precepto, ff. ad leg. rbo. de just. tradit Bart. in extravag. ad reprimendum, in gloss. super verb. totius orbis, quem titulum rejicit latè comprobans, quod neque de jure naturali, neque divino, neque humano Imperator potest prætere dominium totius orbis.

Primum dicit patere, quia dominium, & prælatio super subditos est de jure humano, non jure naturali, allegat S. Thom. 2. 2. quæst. 12. & tetigit supra, & in prima part. quæst. 6. artic. 4. & quæst. 96. ubi dicit, quod in jure naturali homines sunt liberi excepto dominio paterno, & maritali, & Aristotel. 1. Politicorum.

Secundum, quod neque de jure divino, comprobatur latè: quia ante adventum Christi non legitur, quod fuerint Imperatores domini mundi, ibique respondet ad illam auctoritatem Danielis 2. cap. ver. 17. de Nabuchodonosor, cum dicitur, Tu Rex regum es: & Deus caeli, Regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia in quibus habitant filii hominum, dicens certum esse, quod neque Nabuchodonosor cepit Regnum specialiter à Deo, sed eo modo quo alii Principes, ut Paulus dicit ad Roman. cap. 13. vers. omnis potestas à domino est. Et Proverb. cap. 8. v. 15. Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt, neque Nabuchodonosor habuit Imperium jure in toto orbe: nam Judæi non erant ei subditi, & ex hoc patet neminem de jure divino fuisse dominum totius orbis, quia gens Judæorum libera erat ab omni alienigena, ut habetur Deuter. cap. 17. vers. 15. non poterit alterius gentis hominem Regem facere, & quamvis S. Thom. de regim. princ. lib. 3. cap. 4. & 5. videtur dicere imperium Romanorum à Deo traditum propter justitiam illorum, & amorem patriæ, & optimas leges, quas habebant, ut etiam dicit Augustinus, in lib. de civitate Dei, hoc non est intelligendum, quod ex institutione divina factum est: ut consequerentur Imperium orbis: sed alio jure, scilicet justis belli, vel alia ratione, non modo quo habuit Saul, & David Regnum à Deo: hoc etiam constare, & intelligi debet, si consideremus qua ratione, & successione imperia

venierunt usque ad nos, ante, seu post adventum Salvatoris: ibique latè tradit nulla auctoritate juris divini constare, neque posse probari Imperium statutum fuisse de jure divino.

Tertium etiam, quod neque jure humano Imperator sit dominus orbis, constare dicit, quia vel esset sola nulla auctoritate fulcra talis potestas, aut auctoritate legis, quæ nihil operaretur: quia lex præsupponit jurisdictionem, & si ante legem Imperator non habebat jurisdictionem in orbe: ergo neque post legem, quia talis lex non potuit obligare non subditos, neque hoc habuit Imperator per legitimam subjectionem, aut aliquo alio legitimo titulo: & sic nunquam Imperator fuit dominus totius orbis. Præterea etiam dicit, quia & illi qui secundum opinionem suam Imperatori dominium totius orbis attribuit, non dicunt eum esse dominum per proprietatem: sed solum per jurisdictionem, quod jus non se extendit ad hoc, ut convertat provinciam in suos usus, aut donet pro suo libito oppida aut prædam, neque veteres dominos deponere, neque vectigalia capere. Impugnatur etiam alium, & secundum titulum, qui præterderetur ex concessione, videlicet Papæ insensus in hoc multum, adducens fundamenta pro utraque parte, dicens, quod opinio quorundam juris consultorum est, quod Papa habet jurisdictionem plenam in temporalibus in toto orbe terrarum, & quod ita tenere, videtur Bart. in dist. extravag. ad reprimendum, & Hostien. ubi supra, & Archiepiscopus Florent. 3. part. tit. 22. cap. 5. §. 8. & Angl. & Sylvest. in summ. qui etiam, ut ipse Franciscus refert multo largius, & benignius hanc potestatem attribuit Papæ: in verb. infidelitas, §. 7. & verbo Papa, §. 7. & 10. & 11. & verb. legitimus, §. 4. mirabilia, secundum eum dicens in illis locis circa hoc, puta, quod potestas Imperatoris, & omnium aliorum Principum est subdelegata respectu Papæ, & quod est derivata à Deo mediante Papæ, & quod tota illorum potestas dependet à Papæ: & quod Constantinus donavit terras Papæ in recognitionem domini temporalis, & è contrario Papa donavit imperium Constantino in usum, & stipendium, imò quod Constantino nihil donavit, sed reddidit, quod erat subterfugium, & quod si Papa non exerceret jurisdictionem in temporalibus extra patrimonium ecclesiæ, sed ad evitandum scandalum, & nutriendum pacem, & tota probatio horum, secundum eum est, quia domini est terra, & plenitudo ejus, & data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra, & quod Papa est Vicarius Christi, & ad Philipp. c. 2. Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem: propter quod & Deus exaltavit illum. Et quo favore videtur S. Thom. in fine 2. lib. sententiarum, cujus ultima verba in solutione ad quartum sunt, quod Papa tenet utrumque potestatis apicem, & spiritualis, quo fundamento facto auctores hujus opinionis primo dicunt, quod Papa potuit Reges Hispaniæ constituere Principes eorum temporalium Indorum, tanquam dominus supremus temporalis. Secundo dicunt, quod dato, quod hoc non posset, saltem, si barbari isti nollent recognoscere dominium Papæ temporale, potest eis bellum indicere, & inferre. Et ita dicunt factum esse: nam primo Papa concessit illas provincias Regibus Hispaniæ. Secundo etiam barbaris illis fuit propositum, & significatum, quod Papa est Vicarius Christi, & habet ejus vicem in terris: & quod ideo recognoscerent eum in superiorem: & cum sic recusaverint, justè sit eis bellum illatum, & eorum provinciarum occupata, ut hoc dixit Hostien. cujus fuit ista opinio, ut retulit supra. Contra hoc tamen idem Franciscus ponit aliquas propositiones, quarum prima est, quod Papa non est dominus temporalis totius orbis, loquendo proprie de dominio, & potestate civili: quam conclusionem tenent secundum eum Turrecremata, lib.

2. cap. 113. Joan. & Hugon. in cap. cum ad verum, 96. distin. & fateur Innoc. Papa III. qui fuit doctissimus, in cap. per venerabilem, qui filii sunt legitimi. dicens se non habere potestatem temporalem in Regno Franciæ: & videtur expressa sententia Bernard. lib. 2. de consideratione ad Eugenium, & subditque quod opposita opinio videtur contra præceptum domini, de quo Matthæ. cap. 20. & vers. & Lucæ cap. 22. Scitis: quia Principes gentium dominantur eorum, &c. Non ita erit inter vos, idem & contra præceptum Apostoli non dominant in clero, sed forma facti gregis, 1. Petri 2. & sic Christus dominus, secundum humanitatem, secundum quod ipse probabilis esse dicit, non fuit dominus temporalis orbis, cum ipse dixerit Regnum meum non est de hoc mundo, & tetigi ego superius, unde S. Thom. de regim. princ. lib. 3. cap. 13. dicit, quod dominium Christi ordinatur ad salutem animarum, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur ex modo, quo ad spiritualia ordinantur, unde patet, secundum eum, quod sententia S. Thom. non est, quod Regnum Christi esset ejusdem rationis, cum Regno civili, & temporalis: sed ita est quod ad finem redemptionis omnimodam potestatem habebat etiam in temporalibus: sed seculo illo sine, non multo minus, ergo Papa habebat tale dominium temporale. Adducit etiam, quod tale dominium in Papa non potest probari jure divino, naturali, neque humano, quod de naturali, & humano notum est, de divino etiam, quia nulla auctoritate juris divini probatur, quod enim Dominus dixit Petro, pascere oves meas, satis offendit potestatem esse in spiritualibus, & non in temporalibus, & offendit Papam non esse in toto orbe, nam ipse dixit Joan. cap. 18. vers. in fine sæculi fiet unum ovile, & unus pastor, unde satis constat in præsentiarum, non omnes esse hujus ovilis, saltem infideles. Item etiam adducit, quod dato quod Christus habebat hanc potestatem, constat hanc non esse commissam Papæ, quod dicit patere: quia non minus Papa est vicarius in spiritualibus, quam in temporalibus: sed Papa non habet jurisdictionem super infideles, ut fatentur qui contrarium opinionem sectantur, ergo neque temporalem, & videtur expressa sententia Apostoli 1. ad Corinth. cap. 5. vers. 12. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Præterea non est bonum argumentum, secundum eum, Christus habuit temporalem potestatem in toto orbe: ergo commisit eam Papæ: nam Christus sine dubio habuit spirituale potestatem in toto orbe non, minus super infideles, quam super fideles, vel è contra. Et potuit facere leges obligantes totum orbem, sicut facit de baptismo, & articulis fidei, & secundum Doctores, Christus potestatem excellentiæ non commisit Apostolis: & tamen Papa non habet illam potestatem super infideles, neque potest eis excommunicare, neque prohibere connubia in gradibus à jure divino permisis: ergo, &c.

Ponit etiam secundam propositionem, quod dato quod Papa haberet illam potestatem in orbe, non posset eam dare principibus secularibus, & patere dicit, quia est annexa Papati, neque potest Papa eam separare ab officio Papæ, neque privare successorem illa potestate, quia non potest esse sequens Pontifex minor prædecessore, & sic, vel nulla esset talis collatio, vel sequens Pontifex posset illam revocare.

Subdit, & tertiam propositionem, quod Papa habet temporalem potestatem in ordine ad spiritualia, id est, quantum est necesse ad administrationem rerum spiritualium, quam dicit esse conclusionem Turri Cremata, ubi supra, cap. 144. & omnium Doctorum, ex qua conclusio inferitur, quod Papa potest infringere leges civiles, quæ sunt nutritivæ peccati, ut patet in cap. fin. de perquisitione. & quod discordantibus principibus de jure alicujus principatus, & in bella ruen-

tibus potest esse iudex, & cognoscere de jure partium, & sententiam ferre, quam Principes recipere tenentur, ne eveniant tot mala spiritualia, quot ex bellis oriri necesse est, & ex hac etiam ratione potest aliquando Reges deponere, & novos constituere: & ad hunc sensum intelligenda sunt jura, quæ dicunt, quod Papa habet utrumque gladium.

Et ex ista propositione inferit, quod cum Papa non habeat potestatem spiritualem super istos infideles, ut patet 1. ad Corinth. cap. 5. v. ergo neque temporalem. Unde si isti barbari nollent recognoscere tale dominium, non potest eis bellum inferre, & bona illorum occupare, quod & confirmari dicit: nam cum ita sit, & tenentes opinionem contrariam fatentur, dato quod barbari nollent recipere Christum pro domino, non possunt ob hoc bello peti, & affici aliquo malo. Unde absurdissimum est, quod dicunt, quod teneantur recipere vicarium, & quod alias possint bello laeseri, & spoliari.

Et item si, & ratio est secundum istos, quare & si nollent recipere fidem Christi, non possunt cogi quia non potest eis evidenter probari per rationes naturales. Cum ergo multo minus per rationes naturales probari possint dominium Papæ: ergo non possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Unde & idem Sylvest. qui tantum favet potestati Papæ, tenet contra Host. quod infideles non possent bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, neque hoc titulo spoliari possunt bonis suis, secundum Innocent. in dist. cap. quod super his, & S. Thom. videtur hujus sententiam 2. 2. quæst. 66. artic. 8. ad secundum, ubi dicit, quod infideles nequeunt spoliari bonis suis, nisi qui sunt subditi principibus temporalibus, propter causas legitimas: ex quibus alii subditi possent spoliari. Unde & neque Saraceni unquam isto titulo fuerunt spoliati, & si quis dicat talem titulum sufficere ad inferendum eis bellum, esset aperte fati, quod ratione infidelitatis possent spoliari, cum sit certum, quod nullus infidelium recognoscit hoc dominium, nullus autem ex Doctoribus est, qui concedat, quod ex solo titulo infidelitatis possent spoliari, etiam de illis, qui cogere volunt ad talem recognitionem. Ergo omnino est fictitium, quod isti dicunt, quod si infideles non recognoscunt dominium Roman. Pontificis, possint bello infestari.

Subdit etiam ad justificationem hujus conquestæ, prætendi tertium titulum, scilicet, inventionis, & quod sic efficiatur occupantium, ut in §. fera, in fin. de rer. divif. quem tamen confutat, & bene cum ista loca non erant deserta, sed habitata, & infideles habebant verum dominium illorum: ergo quæ sic sunt inventa, non possunt dici in nullius bonis fuisse, ut dispositio, dist. §. locum habeat, neque plus juvat talis inventio, quam si ipsi invenissent nos. Si autem secundum eum prætendatur titulus, quod si nolint suscipere fidem Christi, possint bello imperi: nam videbatur, quod cum ratione blasphemæ in Deum possit eis indicere bellum, ut desistant à talibus blasphemis, ut tradunt S. Thom. & Cajetanus 2. 2. quæst. 10. artic. 8. inquit enim S. Thom. possent eos prosequi bello, si uterentur crucifixo ad irrisionem, vel quomodocumque uterentur ad ignominiam, & si facerent injuriam Christo, qui est Rex, & dominus noster: sed majus peccatum est infidelitas, quam blasphemia: quia ut S. Thom. probat, in dist. quæst. 10. artic. 3. infidelitas est gravissimum inter peccata, quæ contingunt in perverfione morum: quia opponitur directè fidei: & blasphemia non opponitur directè fidei, sed confessionis fidei. Infidelitas etiam tollit principium conversionis in Deum, scilicet fidem, non autem apostasia, ergo sicut pro blasphemia licet, à sortiori propter infidelitatem licebit eos bello prosequi. Sed tandem ipse Franciscus refidet, quod imo, neque ex hoc titulo possent debellari, ponens sex propositiones.

Primam, quod isti barbari priusquam aliquid audissent de Christo, non peccabant peccato infidelitatis, eo quod non credebant in Christum, quæ conclusio secundum eum est ad litteram S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 1. ubi dicit, quod apud eos, qui nihil audierunt de Christo, infidelitas non habet rationem peccati: sed magis poenæ: quia talis ignorantia divinum ex peccato primi parentis sequuta est, qui autem si sunt infideles damnantur quidem: sed propter alia peccata, non propter peccatum infidelitatis. Unde Dominus dicit Joan. cap. 5. vers. 22. *Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent*, ubi Augustin. exponit, quod loquitur de peccato, quod non crediderunt: neque obstat si quis dicat, ergo secundum hoc sequitur, quod aliqui salvari possint sine baptismo, si ponamus ignorantiam invincibilem de baptismo, & fide Christi, nam non sequitur talis consequentia: barbari enim ad quos non pervenit annuntiatio fidei, vel religionis Christianæ, damnabuntur propter peccata mortalia, aut idolatriam: sed non propter peccatum infidelitatis, quia si facerent, quod in se est bene vivendo, dominus illuminaret illos circa nomen Christi.

Ponit etiam conclusionem secundam, quod isti barbari non ad primum nuntium tenebantur, neque tenentur credere fidem Christi: ita quod non credendo peccarent mortaliter solum per hoc, quod simpliciter eis annuntiatur, & proponitur quod vera est religio Christiana, & quod Christus est Salvator, & Redemptor mundi, sine miraculis aut quacumque alia fuisse, & probatione. Allegat sanctum Thomam, & Cajetanum 2. 2. quæst. 1. artic. 4. dicentis, quod temere aut imprudenter quis crederet aliquid, maxime in his quæ spectant ad salutem: nisi cognoscat à viro fidedigno illud asseri, & Ecclesiastici cap. 19. vers. 4. dicitur, *qui credit cito, levis corde est*, & confirmatur per illud Joan. 15. v. 22. & si signa non fecissent peccatum non haberent, cum ergo ex hoc, dicit barbari non essent in culpa, non potuissent contra eos bellum indici, cum ad bellum iustum requiratur causa iusta, ut scilicet illi qui impugnantur hoc propter alia quam culpam mereantur, ut tradit Augustinus, lib. 83. quæst. & habetur, in cap. dominus noster 23. quæst. 2. Et sanctus Thom. 2. 2. quæst. 40. art. 1.

Ponit, & tertiam propositionem, quod si barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacifice loquentes de religione, & nolint audire, quod non excusantur à peccato mortali: quia cum necessarium sit eis ad salutem credere in Christum, & baptizari, Marci cap. ult. vers. 16. *Qui crederit, &c.* Cum ut credant requiratur, quod audiant tenentur audire, alias sunt extra statum salutis.

Quartam etiam proponit propositionem, quod si fides Christiana proponatur barbaris probabiliter: id est, cum argumentis probabilibus, & rationibus, & cum vita honesta, & secundum legem naturæ studiosam, quod magnum est argumentum ad confirmandam veritatem, & hoc non semel, sed diligenter, & studiose: barbari tenentur credere, & recipere fidem Christi sub poenâ peccati mortalis.

Ponit etiam aliam, & ultimam propositionem, quod quantumcumque fides sit annuntiata barbaris probabiliter, & sufficienter: & nolent eam recipere, non ideo tamen ex hac ratione licet eos bello persequi, & spoliare bonis suis. Allegat sanctum Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 8. & est communis conclusio doctorum in iure canonico, & civili, & dixi ego superius.

Deinde adducit quintum titulum, qui pretenditur ad bellum istud iustificandum, scilicet, quod barbari isti vel multi eorum peccant contra legem naturæ, ut ajunt, se contra naturam, ut usus carnis humanarum, concubitus indifferentes cum matre, & forore, & cum masculis, & quod pro his possunt infestari bello, & cogi, ut ea relinquunt, quæ sunt opi-

nio Archiepiscopi Florentini, 3. parte, tit. 22. cap. 5. §. 8. post Augustinum de Ancona, Sylvester, in summ. in verb. Papa, §. 7. & fuit opinio Innocent. in dist. cap. quod super bis, credo (inquit) gentiles non habent nisi legem naturæ, & si contra illam fecerint, potest illos Papa punire. Et arguitur ex Genes. 1. cap. 19. vers. ubi Sodomita puniri sunt à Deo, cum enim facta Dei nobis sunt exemplaria, non video quare Papa, qui est vicarius Christi, non possit, hęc Innocent. ipse vero Franciscus ponit in hoc conclusionem, principis, scilicet, Christianos, etiam cum auctoritate Papæ non posse coercere barbaros à peccatis contra leges naturæ, neque ratione illorum eos punire, & hanc conclusionem probat.

Primo quia contraria assertio præsupponit falsum, videlicet, quod Papa habeat jurisdictionem super illos, cujus contrarium supra probatum est, &c.

Secundo quia vel intelligunt universaliter de peccatis contra leges naturæ, ut pro furto, fornicatione, adulterio, vel peculiariter pro peccatis contra legem naturæ, de quibus tractat, S. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 11. quomodo peccatum contra naturam dicitur non solum, quod est contra legem naturæ: sed etiam contra ordinem naturalem, de quibus 2. ad Cor. cap. 2. & ad Romanos cap. 1. & sic isto secundo modo arguit in contrarium, quia homicidium est ita grave, vel gravius peccatum, & ita manifestum, ergo si pro illis licet, ergo, & pro homicidio. Item blasphemia est ita grave peccatum, & manifestum. Unde & pro isto, si vero intelligatur generaliter primo modo pro omnibus peccatis contra naturam, arguit in contrarium pro fornicatione non licet, ergo neque pro aliis contra legem naturæ, antecessens dicit patere: 1. ad Corinthios cap. 5. vers. 9. *Scripti vobis in epistola: ne commiscerimini fornicariis.* Et inferius: si quis frater nominatur inter vos fornicator, aut idolis serviens, & infra quid enim mihi de his que foris sunt iudicare? Ubi S. Thom. dicit. Acceperunt potestatem super eos tantum, quæ se fidei subdidit, patet ergo aperte, quod Paulus dicit non spectare ad eum iudicium de infidelibus fornicariis aut idolatris. Item & arguit, quod neque omnia peccata contra legem naturæ possunt evidenter ostendi, saltem omnibus, & quod dicere aliud est tantum dicere, ac si quis dicat quod propter infidelitatem licet Barbaros debellare: omnes enim sunt idolatres. Item mirum esse dicit, quod Papa non possit ferre leges infidelibus, & possit tamen exercere iudicia, & inferre poenas, & quod possint negare impune auctoritatem, & jurisdictionem Papæ, & tamen teneantur subire iudicium ejus. Item, & subdit quod non possunt acceptare iudicium Papæ, quin sint Christiani: nullo enim alio iure Papa potest eos condemnare, aut punire: nisi quia vicarius Christi, sed tam Inno. quem Augustinus de Ancona Archiepiscopus, & Sylvester faterentur: quod non possunt puniri: quia non recipiunt Christum: ergo neque quia non recipiunt iudicium Papæ. Et hoc confirmari dicit, quia neque in veteri testamento, ubi tunc armis res gerebantur, populus Israel occupavit terras infidelium, quia essent infideles, & idolatres, vel quia haberent alia peccata contra naturam, ut quod sacrificabant filios suos, & filias suas dæmoniis: sed vel speciali dono Dei, vel quia transitum impediabant, vel eos offendant: ut & dixit Cajetanus ubi supra.

Afferit etiam pretendi alium, & sextum titulum, electionis s. voluntarie. Hispani enim cum ad barbaros pervenirent significant eis quemadmodum Rex Hispaniæ mittit eos pro commodis eorum: admovent ut eum in Regem suscipiant, illic responderunt sibi placere, & nihil tam naturale est quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam fieri, *Infl. de ver. divi. §. per traditionem*, ipse vero, &

& huic titulum refutat, ex eo quia ad valorem talis tituli abesse deberet merus, & ignorantia: quæ viant omnem electionem: nesciunt enim Barbari seu non intelligunt, quid in hoc faciant, neque quid Hispani petant. Item cum hoc petunt circumstant armati circa imbelles, & metuculosos. Item si illi antea habent veros dominos, & Principes, non potest populus sine aliqua alia rationabili causa accipere novos dominos, in detrimentum priorum: neque ipsi domini possunt novum Principem creare sine consensu populi. Cum ergo in huiusmodi electionibus, seu acceptationibus non concurrant omnia requisita ad legitimum electionem, talis titulus non est idoneus.

Rejctis itaque per cum titulis istis laborat ipse Franciscus in ostendendo aliquos titulos, ex quibus licet Barbari isti venire poterunt in ditionem Hispanorum. Ad quod ostendum ponit aliquas propositiones.

Primam, quod Hispani habent jus peregrinandi in illas provincias, & illis degere: sine tamen aliquo nocumento Barbarorum, neque possunt ab illis prohiberi, quod probat ex jure gentium, quod derivatur à jure naturali, ut *Infl. de jure natur. vers. quod naturalis ratio*, apud omnes enim gentes, & nationes habetur inhumanum hospites, & peregrinos, sine aliqua rationabili causa nolle suscipere: & è contra humanum, & officiosum recipere. Item quia à principio orbis cum omnia essent communia, licebat unicuique, in quantumque vellet regionem tendere, & peregrinari, neque hoc fuit demptum per provinciarum divisionem: cum non fuerit de intentione gentium per hoc tollere communicationem, & multa alia adducit his similia in huius comprobationem.

Secunda vero propositio est, licet Hispani apud illos, sine patriæ tamen damno negotiari, importanter illis merces, quibus carent, & addentes aurum vel argentum, aut alia quibus illi abundant, neque Principes eorum possunt impedire subsidios suos ne exercant commercia cum Hispanis, neque Hispanos cum illis, quod etiam probat: quia commercia sunt de jure gentium.

Tertia propositio, quod si quæ sunt apud Barbaros communia, tam civibus, quam hospitiis, non licet Barbaris prohibere Hispanos ab illorum communicatione, & participatione, verbi gratia, si licet aliis peregrinis, vel effodere aurum in agro communi, vel ex fluminibus, vel piscari margaritas in mari, non possunt Hispanos prohibere eo modo duntaxat, quo aliis licet, dummodo cives, & naturales non graventur.

Quarta propositio, si ex aliquo Hispano nascatur ibi liberi, & velint esse cives, non videtur quod possint prohiberi, vel à civitate vel à commodis aliorum civium, si nati essent ex parentibus illic habitantibus domicilium, quod probat: quia, & hoc videtur de jure gentium, *leg. cives, ff. de appell. leg. cives, C. de in col. lib. 10.* imò videtur secundum eum, quod qui velit recipere domicilium in aliqua civitate illorum, contrahendo ibi matrimonium, vel alia ratione, quæ alii peregrini solent fieri cives, non possunt prohiberi pluraque alii, & per consequens gaudere privilegiis civium, sicut alii, modo & subeant onera sicut alii.

Quinta propositio. Si Barbari vellet Hispanos in supradictis prohibere, quæ sunt de jure gentium, à commercio, puta, vel aliis jam dictis, Hispani primo debent rationibus, & persuasionibus tollere scandalum, & offendere omni ratione sine venire ad nocendum illis: sed pacifice velle hospitari, & peregrinari, si ne aliquo illorum incommodo, & hoc non solum verbis, sed etiam re offendere: quod si Barbari nolent acquiescere, sed vim agere. Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam convenientia. Et si aliter fieri non possent, possunt arces, & munitiones edificare, & si acceperunt inju-

riam, illam auctoritatem Principis bello prosequi, & alia jura belli agere: quia iusta causa belli est injuriam propulsa, & vindicare injuriam, *leg. ut vim ff. de just. & jur.* & S. Thom. ubi supra 2. 2. q. 40. Notandum tamen dicit esse, quod cum Barbari isti sint natura metuculosi, & alii stolidi, & stulti, quantumcumque Hispani eos vellet securos reddere, & demere à timore, possunt adhuc merito timere, videntes homines cultu extraneo, & armatos, & multo potentiores se. Ideo licet isto casu permittum esset Hispanis se defendere servato moderamine inculpatæ tutelæ, non licebit in illos alia jura belli exercere, puta, parva victoria, vel securitate illos occidere, vel spoliare, vel eorum civitates occupare: quia in illo casu sunt innocentes: & merito timent, ut supponimus, alia enim (secundum eum) sunt jura belli adversus homines vere noxios, & injurios: alia adversus innocentes, & ignorantes. Sicut etiam aliter vitandum est scandalum phariseorum aliter pusillorum, & infirmorum.

Sexta propositio, si omnibus tentatis Hispani non possunt consequi securitatem, & pacem cum Barbaris, nisi occupando civitates, & illos subjuciendo, licite possunt facere: probat quia finis belli est pax, & securitas, ut dicit Augustinus ad Bonifacium: quia licet Hispanis ad finem belli facere omnia necessaria ad obtinendam securitatem, & pacem.

Septima conclusio, si postquam Hispani omni diligentia, re & verbo ostendissent non stare per eos quin Barbari pacifice, & sine damno rerum suarum agant: nihilominus Barbari perseverant in malitia sua, & contenderent ad perditionem Hispanorum: jam tunc non tantum cum innocentibus, sed tanquam cum perditis hostibus agere possunt, & omnia belli jura in illos prosequi, & spoliare illos, & in captivitatem redigere, & deponere priores dominos, & novos constituere moderate tamen pro qualitate rei, & injuriarum, quod satis patere dicit: quia si licet bellum indicere, ergo etiam jure belli prosequi: non enim debent esse melioris conditionis, quia sunt infideles: sed hæc omnia licent contra Christianos, si semel esset justum bellum: ergo, & adversus illos.

Item hoc est de jure gentium, ut parva bello, fiant victoris, *leg. si quid bello, & leg. hostes, ff. de cap. cujus gent. 1. dist. & in §. item qua ab hostib. Infl. de ver. divi.* & quia secundum Doct. loquentes de bello, Princeps qui habet iustum bellum sic ipso jure iudex hostium, & potest eos punire juridice, & condemnare pro qualitate injuriarum, item probatur quia legati jure gentium sunt inviolabiles: sed Hispani sunt legati Hispanorum christianorum: ergo barbari tenentur eos audire saltem benigne, & non eos repellere: iustum vult esse istum titulum: dum tamen Hispani sine dolo, & fraude in hoc versentur, & non querant fictas causas belli. Si enim barbari permitterent Hispanos pacifice negotiari apud illos, nullam possunt Hispani ex hac causa pretendere justam causam occupandi bona illorum, non plus quam Christianorum. Secundus titulus secundum eum potest esse causa religionis christianæ propagandæ, prout & vult lex ista partitarum, licet ipse non allegat, pro quo ponit quatuor conclusiones.

Prima est, quod christiani habent jus prædicandi, & annunciandi Evangelium, in provinciis barbarorum, juxta illud Matthæi ultimo, prædicare Evangelium omni creature, & quia verbum domini non est alligatum, 2. ad Corinthios cap. 2. vers. & parere etiam dicit ex prædictis, quia si habent jus peregrinandi, & negotiandi apud illos, ergo possunt docere veritatem volenti audire, maxime inspectantibus ad salutem, quia alias essent extra statum salutis, si non liceret christianis ire ad eos ad annunciandum Evangelium, & quia correctio fraterna est de jure naturali, sicut

sicut & dilectio, cum ergo illi non solum sunt in peccatis, sed etiam extra statum salutis, ergo ad Christianos spectat corrigere, & dirigere illos, ita videntur ad hoc teneri, sunt enim isti proximi Christianorum, & unicuique mandavit Deus de proximo suo, Ecclesiastici, cap. 17. vers.

Secunda conclusio, licet hoc sit commune, & liceat omnibus Christianis, tamen Papa potuit hoc negotium mandare Hispanis, & interdiceri omnibus aliis, quod probat, quia licet Papa non sit dominus temporalis, habet tamen in temporalibus (ut supra dictum est) potestatem in ordine ad spiritualia. Et cum ad Papam principaliter, spectet curare predicationem Evangelii in toto orbe, & cum commodius Hispani Principes in illis provinciis possunt ad hoc dare operam, potest Papa eis committere, & omnibus aliis interdiceri: quoniam, & necdum predicationem potest interdiceri: verum etiam commercium, si hoc ita expedit ad religionis propagationem: quia potest Papa ordinare temporalia, sicut expedit spiritualibus, & omnino ita dicitur expedire, quod in hoc Papa fecit: quia si indifferenter ex aliis provinciis Christianorum concurrerent ad alias regiones possent se invicem facile impedire, & excitare seditiones, unde impediretur tranquillitas, & perturbaretur negotium fidei, & conversio illorum barbarorum, præterea cum Principes Hispani suis auspiciis, & sumptibus primi omnium eam negotiationem susceperint, & tam feliciter novum orbem invenerint, iustum est, ut ea peregrinatio aliis interdiceretur, & ipsi solum fruantur inventis; sic etiam pro pace conservanda inter Principes, & religionis amplificanda, potuit Papa Provincias Sarracenorum inter Principes Christianos ita dividere, seu distribuere, ne alius in alterius partes transiret, sicut etiam potest pro commodo religionis Principes creare, & maxime ubi antea nulli fuissent Principes Christiani.

Tertia conclusio, si Barbari permittant Christianos liberè, & sine impedimento predicare Evangelium, sive illi recipiant fidem, sive non recipiant, non licet hac ratione inferre eis bellum, neque eorum terras occupare, ut superius satis est probatum. Et quia nunquam est bellum iustum, ubi nulla præcessit injuria, ut tradit S. Thom. 2. 2. quæst. 40. artic. 1.

Quarta conclusio, si Barbari, sive ipsi domini, sive ipsa multitudo impediant Christianos, quominus libere annuntient Evangelium, possunt reduci, & prius ratione ad tollendum scandalum illis invitatis predicare, & ad gentis conversionem operam dare: & si opus sit propter hoc bellum succipere, vel inferre, quousque pariat opportunitatem, & securitatem predicandi Evangelium. Et idem est iudicium, si etiam permittentes predicationem impediant conversionem occidentes vel alias punientes conversos ad Christum, vel minis aut terroribus deterrentes, hanc probat, quia in hoc barbari faciunt injuriam Hispanis: & quia impeditur commodum ipsorum barbarorum, quod Principes eorum non possunt impedire, iuste ergo in favorem illorum, qui opprimuntur, & patiuntur injuriam, possunt Hispani movere bellum, maxime in re tanti momenti, ex qua conclusione patet, quod etiam hac ratione, si negotio religionis aliter provideri non possit, licet Hispanis occupare terras, & provincias eorum, & creare novos dominos, & antiquos deponere, omniaque alia agere, & prosequi iure belli, quæ licita sunt in aliis bellis, servato semper modo, & ratione: ne ultra procedant, quam opus sit, & potius de proprio iure remittendo, quam aliud invadendo, & semper omnia dirigendo potius ad bonum barbarorum, quam ad proprium quantum. Sed considerandum valde est, quod Paulus dicit 1. ad Corinth. cap. 6. vers. 12. Omnia mihi licent, sed omnia expediunt, hæc enim quæ dicta sunt, intelliguntur per se loquendo, fieri enim potest, ut per hæc bella, & cædes, & spo-

lia potius impediatur conversio barbarorum, quam quæreretur, vel propagaretur, & ideo id primis cavendum est, ne offensiculum ponatur Evangelio, si enim poneretur, cessandum esset ab isto modo Evangelizandi, cavendum ne, quod per se licitum est, reddatur malum ex circumstantia. Item, & si qui ex barbaris conversi sunt ad Christum, & Principes eorum vi, vel metu velint eos ad idolatriam revocare: si alia via huic violentiæ, & injuriæ non possint provideri, possunt Hispani movere bellum, & cogere barbaros, ut ab illa injuria desistant: & contra pertinaces iura belli prosequi.

Alium titulum ponit idem Franciscus, si bona scilicet pars barbarorum conversa esset ad Christum, sive iure, sive injuria: id est, dato quod minis, aut terroribus, vel alias non servatis, servandis, dummodo vere essent Christiani, Papa ex rationabili causa, vel ipsi petentibus, vel etiam non petentibus, potest dare Principem Christianum, & auferre alios dominos infideles. Quod probat, quia si ita expedit ad conservationem religionis Christianæ: quia timetur, quod sub dominis infidelibus apostatarent a fide, vel inde sumpta occasione gravarentur a suis dominis: Papa potest in favorem fidei mutare dominos. Et confirmatur ex dictis, S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 10. & Doctores dicunt, ecclesiam posse omnes servos Christianos liberare eos iure, etiam si alias essent legitime captivi: & tenet Innoc. in dist. cap. quod super bis, ergo magis poterit liberare alios subditos Christianos, qui non sunt ita astricti, sicut sunt servi, & patet etiam ex his, quæ dicit Apostolus 1. ad Corinth. cap. 7. vers. & habetur in cap. quanto de divor. uxor fidelis liberatur a viro infideli, si maritus sit ei molestus in perniciem religionis.

Alium titulum dicit esse posse ratione tyrannidis, vel ipsorum dominorum, apud barbaros, vel propter leges tyrannicas in injuriam innocentium, puta, quia sacrificant homines innocentes, vel alias occidunt condemnatos ad vendendum carnis eorum: dicit enim, quod tali casu etiam sine auctoritate Pontificis, possunt Hispani Principes prohibere barbaros ab omni nefanda consuetudine, & ritu: quia possunt defendere innocentes a morte iniusta: quia unicuique mandavit Deus de proximo suo, & illi omnes sunt proximi: ergo quilibet potest eos defendere a tali tyrannide, & oppressione, & maxime hoc spectat ad Principes, & Proverb. cap. 24. vers. 11. habetur, Erue eos qui auferunt ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesset, neque hoc solum intelligitur cum actu deducuntur ad mortem: sed etiam possunt cogere barbaros, ut cessent a tali ritu: & si nolent, hac ratione potest eis bellum inferri, & iura belli in eos prosequi: & si aliter non potest tolli sacrilegus ritus, possunt mutare dominos, & novum principatum inducere, & quantum ad hoc habet verum, secundum eum dicta opinio Innoc. & Archiepiscopi, quod pro peccatis contra naturam possunt infideles puniri intelligendo, inquam, cum sunt in detrimentum innocentium, ut est hoc, quod facere prohibentur barbari, scilicet sacrificare innocentes, & in eum convertere, neque obstat, quod omnes barbari conveniant, & consentiant in huiusmodi leges, & sacrificia, neque velint vindicari super hoc ab Hispanis: in hoc enim non ita sunt sui juris, ut possint filios suos, vel seipsum tradere ad mortem.

Alius etiam titulus potest esse secundum eum per veram, & voluntariam electionem, puta si barbari intelligentes prudentem administrationem, & humanitatem Hispanorum, velint ultro accipere in Principem Regem Hispaniæ, tam ipsi domini, quam alii: hoc enim fieri potest, & esse legitimus titulus, etiam de iure naturali, quilibet enim respublica potest sibi constituere dominum, neque esset ad hoc necessarius consensus omnium secundum eum: sed videtur suffice-

re consensus majoris partis: quia in his, quæ spectant ad bonum respublicæ, illa quæ constituntur à majori parte, tenent etiam alios contradicentibus: alias nihil posset geri pro utilitate respublicæ, cum difficile sit omnes in unam convenire sententiam, sicut & galli pro bono suæ respublicæ mataverunt Principes, & oblato Regno à Driderico tradiderunt Pipino Caroli magni patri, quam mutationem Zacharias Pontifex approbavit.

Alius titulus potest esse secundum eum causa, si sociorum, & amicorum, cum enim ipsi barbari inter se gerant aliquando legitimam bella, & pars, quæ injuriam passa est, habet jus inferendi bellum, potest accersire Hispanos in auxilium, & præmia victoriæ illis dare, ut fertur scilicet Talcaftedanos contra meicanos, qui cum Hispanis composuerunt, ut eos jurent ad debellandum Mexicanos. Haberent autem quiddam iure belli ad eos spectare poterat, quod enim fit iusta causa belli pro sociis, & amicis non est dubium, ut etiam declarat Cajetanus 2. 2. quæst. 40. artic. 1. quia æque potest respublica advocare extraneos ad vindicandum iainicos, sicut contra intrinsecos malefactores, & hac maxime ratione Romani protelarunt Imperium præstantes auxilia sociis, & amicis.

Alius titulus traditur ultimo per eum, non quidem asserendo, sed in disputationem deducendo, neque omnino condemnando, qui talis est, quod barbari isti licet non omnino sint amentes, ut supra dictum est, tamen parum distant ab amentibus: ita ut non sint idonei ad constituendum, vel administrandam legitimam republicam, & ordinandam etiam intra terminos humanos, & civiles, unde neque habent leges convenientes, neque magistratus: imò neque sunt satis idonei ad gubernandum rem familiarem, unde etiam carent litteris, & artibus, non solum liberalibus: sed etiam mechanicis, & diligentibus agricultura, & opificiis, & multis aliis commodis, & necessariis ad usum humanos, potest ergo quis dicere, quod possunt Principes Hispani pro utilitate istorum accipere eorum administrationem, & constituere illis præfectos per oppida, qui eos gubernent: & si constaret illis expedire etiam novos dominos eis dare, quod dicit suaderi, quia si omnes essent amentes, non est dubium, quin hoc esset licitum: imò convenientissimum, & Principes tenerentur ad hoc, sicut omnino essent infantes, & videtur, quod quantum ad hoc eadem ratio sit habenda de istis barbaris, sicut de amentibus: quia nihil aut parum plus valent ad gubernandum se ipsos, quam amentes: imò, quam ipsæ feræ, & bestię: neque meliori cibo, quam feræ: neque pene meliori cultu utuntur. Ergo eodem modo possunt tradi ad gubernationem sapientiorum. Et confirmari hoc dicit apparetur: nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adolescentes habentes quidem aliqualem usum rationis: sed intra annos pueritię, & pubertatis: profecto videtur, quod Principes possent illorum curam suscipere, eosque gubernare, quandiu essent in illo statu, quod si hoc admittitur: videtur certe non negandum: quin idem fieri posset circa barbaros istos: supposita hebrutudine, quam de illis referant, qui apud illos fuerunt, quæ multo major est, quam apud alias nationes, sit in pueris, & adolescentibus, & fundari hoc potest in præcepto charitatis, cum illi sint proximi nostri, & tenemur illorum bona curare, quod ut dixi, vult esse propositum sine assertionem, & cum limitatione, quod hoc fiat ad utilitatem illorum, & non ad quantum Hispanorum tantum, barbaris in omnibus, vel nihil melius, vel pejus habentibus, quam prius habebant: in hoc enim secundum eum est totum periculum animarum, & salutis, & quod ad hoc potest perficere, quod supra adductum est, quod aliqui sunt natura servi, & tandem concludit, quod postquam jam facta est ibi conversio multo-

rum barbarorum, neque expediret, neque liceret Principem, omnino dimittere administrationem illarum provinciarum. Hæc sunt, quæ scriptis tradidit vir ille doctissimus in materia ista, quæ non plene ad litteram transuli, sed ejus principaliora fundamenta, ita prolixè inserui, quia cum in stampis non habeantur, non displicebit lectori ista proluxata.

Ex prædictis ergo vides opinionem Hostien. de recognitione domini communiter à Doctores Theologos damnari, atque multis Doctores Canonistis displicere: de quorum numero videtur Joan. Andr. in d. cap. quod super bis, ibi cum dicit, alios autem infideles in pace de his, & etiam illos quos servos tenemus, non per bellum, non per violentiam aliquam: sed tantum per predicationem dicimus converti debere: & si prædicatores non admittant eos, posse compelli per Papam, ut dictum est supra in gloss. Innoc. Cardinalis, & etiam Petrus de Anchar. ut supra retuli, Joan. Andr. & Dominic. in cap. si à subdelegato, de offic. deleg. lib. 6. ubi etiam Archidiacon. Anton. de But. in dist. cap. quod super bis, & Præpositus Alexand. in summ. dist. 51. ubi dicit, quod in hoc tenetur opinio Innoc. & non opin. Hostien. quinimo, & ipsè Hostien. in summ. de pen. & remis. charta 7. vers. cui Rex tradit peccare Reges occupantes terras alienas: non contenti propriis finibus 24. quæst. 3. cap. transierunt, & dicit tales non salvari etiam si bene admittantur nisi res alienas restituant: secundum August. 14. quæst. 5. cap. neque enim, quia nunquam peraguntur bono exitu, quæ malo sunt inchoata principio, 61. dist. 1. cap. miramur, facit etiam, quod tradit idem Hostien. in summ. de pen. & remis. chart. penul. col. 1. in vers. quid si quis furatur Christianos captos à Sarracenis, vides etiam dictam opinionem Hostien. bonis rationibus confutari, unde ab ea cavendum, & recedendum, ex qua multa absurda, & furta, & latrocinia sequerentur, & si quis dicat, quod infideles sunt oves Christi, ut patet Joann. cap. 10. vers. 16. Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, I. ecclesiæ, & nne distinctione dictum fuit Petro Joan. e. ult. v. 17. Pasce oves meas, & scilicet quod Papa habeat potestatem super infideles, respondetur, quod talis potestas successoris Petri, debet esse ad tales oves pasendum, & defendendum: non vero ad impugnamum, neque ut eas lædi permittat, ap. unico, de natis, ex liber. vent., & tradit Joan. Andr. in addition. ad Specul. in rubric. de Judais.

Vides etiam qualiter, & dictus Franciscus recedit à dictis Innoc. & aliorum, quatenus voluerunt idolatras gentes, seu alias peccantes in lege naturæ posse puniri per Papam: & ex hac causa si pertinaces fuerint, posse eis indicere bellum, & vult, quod neque hac ratione liceat, in cuius favorem etiam facit, quod adhuc Episcopus Abulens. super Josue cap. 11. in questione illa, quam ibi tractat, an licebat Chananzis se defendere contra Hebræos sibi inferentes bellum, ubi dicit hæc verba: Non obstat si quis diceret, quod Chananzis fecerant diversa peccata, propter quæ erant rei, & merebantur perditionem natalium, & sedium, & mortem, ut patet Leviticis cap. 18. vers. 27. Omnes enim execrationes istas fecerunt accola terre, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cavete ergo ne, & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomit gentes, quæ fuerunt ante vos: nam licet peccavissent Chananzis nimis, & mererentur quæcumque mala, & ipsam mortem æternam Deo cui peccaverant: tamen Judæis nulla mala meruerant, quia nihil eos unquam læterant, si autem dicas, quod pro peccatis factis in Deum licebat Judæis occidere Chananzos, non obstat: quia tunc licuisset Judæis contra omnes gentes bellum, cum peccarent contra Deum in idolatria, & immunditatis suis, tamen non licebat, quia Deus vetuit Judæis pugnare contra quosdam de gentilibus, scilicet contra Ammonitas, Moabitas, & Idumæos, ut patet Deuter. cap.

cap. 2. Et si pugnant contra eos, peccabant mortaliter, dicit etiam paulo inferius, sed aliquis dicit, quod non licebat Chananæis defendere se à Judæis, sed permittere mori se in manibus eorum, velut à Judicibus suis: nam contra judicem non est alicui licita defensione in pugnando, vulnerando, vel occidendo, quod autem essent judæi, Judices Chananæorum dati ad puniendum peccata eorum, pater: quia Deus voluit introducere Israelitas in terram Chanaan à principio generis Hebræorum, cum esset Abraham in terra illa, & pepigit cum eo Dominus, quod daret semini eus terram, & dixit, quod primo esset semen ejus peregrinum quadringentis annis, & postea in quarta generatione reverteretur in terram illam, & subdita est causa, quare non daretur immediate terra illa Abraham, sed post quadringentos annos scilicet: *Nec dum enim complete sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad presens tempus.* Genes. cap. 15. vers. 16. consummatis his peccatis jussit Deus Israelitis (quos introducebat in terram Chananæorum) quod occiderent omnes neminem relinquentes, ut patet Deuter. cap. 20. & subdit: ad hoc respondendum est, quod Chananæi licet pugnant contra Judæos, & non licebat eis permittere se occidi ab illis, & dato, quod essent judices dati à Deo ad punitionem criminum Chananæorum: non obligantur Chananæi obedire eis, quia non constabat eos esse judices, cum hoc manifestis documentis, non possent notificare. Item dato, quod concederent Chananæi, Judæos esse missos à Deo suo ad deletionem Chananæorum: tamen non cogebantur confiteri eos esse judices suos: quia dicerent, quod Deus Hebræorum non habuit potestatem aliquam tale delegandi Judæis, cum ipse etiam non haberet potestatem super Chananæos: & erat ista legitima excusatio. Si vero dicas, quod omnes obligantur cognoscere unum Deum, cujus cognitio naturaliter inest, ut patet ad Romanos 1. respondendum est, quod quamquam obligantur ad cognoscendum, & credendum unum esse verum Deum: tamen non obligantur credere hunc esse Deum Hebræorum, vel Sidoniorum, aut Chananæorum: quia hoc non erat in natura rerum insitum, ut magis in populo illo esset Deus, quam in aliis, ideo sicut legitime estimare poterant Chananæi, Chamos Deum Mohabitaram, vel ashtarrem Deam Sidoniorum non esse Deos habentes potestatem super eos: ita estimare poterant de Deo Judæorum, cum nihil magis causaret ex natura rerum, donec per operationem miraculorum aliquid notificaretur, hæc Abulenfis, & facit etiam quod idem Abulenfis tradit Matth. cap. 18. in quest. an infideles debeamus corrigere correctione facta, ex forma ibi tradita à Christo, & concludit, quod non, & inter cætera motiva ponit hoc, colligi ex eo, quod ibi dicitur, dic ecclesie, cum constet, quod infideles non curant, quod peccata eorum dicantur Ecclesie, cum non sint subditi ei, & ideo illa forma correctionis non intelligitur de infidelibus: possimus tamen secundum eum corrigere infideles admonendo eos recedere ab infidelitate, & aliis vitiis, in quibus manent, potissime, quando illa sunt contra legem naturæ, in quibus etiam non stante lege Christi peccarent. Et quod adducit Alphonsus à Castro de cap. 12. Deuteronom. non videtur sufficiens ad assertionem suam dandam: quia ut ibi, & in cap. precedenti patet, loquitur de terra, quam Deus dederat Israelitis, & sic cum ex dono Dei haberent, cujus est terra, & plenitudo ejus orbis terrarum, & qui habitant in eo. Psalm. 23. justum rat bellum in casu quo nos loquimur, non ita constat de tali dono Dei.

Ego verò submittemus esse correctioni sanctæ matris ecclesie, & judicio melius sentientis non audeat reprobare in hoc dicta Innocentii & Archiepiscopi Florent. August. de Anch. Sylvest. in summ. in parte Papa, §. 7. Imò sustentabile videtur quod paganos de-

linquentes in peccatis contra naturam sumendo peculiariter, id est contra ordinem naturalem, ut declaratum est superius, Papa possit punire, & etiam idolatras adorantes falsos Deos, non recognoscentes unicum Deum creatorem omnium, & posse iudici ejus auctoritate bellum, contra tales pertinaces, in talibus peccatis: si moniti non desistant ab eis, & moveor ultra fundamenta Innocentii. ex sequentibus. Primo quia negari non potest quin ad Papam spectet conversio infidelium, & mittere ad eos prædicatores Evangelii, ut Christum suscipiant, & reverentur, & nullus Theologorum hoc negat: quia esset absurdum hoc negare, & contra Evangelium, prædicare Evangelium omni creaturæ: sed ita est quod ordo prædicandi paganos, seu gentilibus, ut tradit Beatus Ambrosius super Lucam, lib. 6. cap. final. debet esse ut primo, & ante omnia, unum Deum, autorem mundi, omniumque esse doceamus, in quo vivimus, & sumus, & moveatur: cujus & genus sumus, ut non solum propter munera lucis, & vitæ: verum etiam propter cognitionem quandam generis diligendum à nobis sit, deinde opinionem illam quæ est de idolis, destruamus: & quod non possit auri argenteque vel ligni materia vim in se habere divinam: & tunc cum unum Deum esse persuaseris iudicio ejus alius per Christum nobis salutem datam, incipiens ab illis quæ gessit in corpore, & ea divina describens, ut plusquam homo fuisse videatur, victam unius virtute mortem, mortuamque ab inferis suscitatum, paulatim enim fides crescit, ut cum supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur: nam nisi probaveris quod facere illa sine divina virtute non potuit, quemadmodum potest probare in eo vim fuisse divinam, ibique in probationem hujus inducit Ambrosius, sermon. Pauli Apostoli apud Athenienses habitum, de quo actuum XVII. cap. videb. ibi latius per eum, & si dicas bene fateor, quod ita sit prædicandum: sed potestas Papæ in temporalibus, quatenus ad spiritualia ordinatur à nullo negatur, si ve supra fideles, si ve supra infideles, unde si pagani prædicati, & moniti, ut credant unum Deum, & recedant à falsorum deorum cultura, nolint in hoc obedire, qualiter poterit esse prædicare Christum quin prædicatores à paganis irrideantur, ut & tradit Ambrosius ubi supra, esset seminare super spinas, & tribulos, contra id quod dicitur Jeremias cap. 4. vers. 3. novate vobis novale, & nolite serere super spinas, & tribulos: summa namque dementia est ut dicit Chrysofost. in prolog. super Joannem semina in incultam terram jacere, sed spinæ prius recidende sunt, est ergo necessaria punitio ratione delictorum contra naturam: & quia contra naturalem legem errant, in non cognoscendo unum, & verum Deum, & adorantes falsos Deos, ut quos prædicatio non relevat, pœna cohibeat à peccato. cap. ut clericus. de vit. & honest. cleric. & punire delicta spectat ad prædictum gregis, & Papa ratione delicti ad ipsum intentum, & effectum habet potestatem puniendi, ut tradit, S. Thom. lib. 3. de regim. princ. cap. 10. qui licet loquatur inter fideles laicos, ejus rationes militent etiam quoad infideles, cum ordinentur ad spiritualia, & ibi traditur illud de libro Danielis de visione statuarum, quam vidit Nabuchodonosor, quæ ad aptatur ad quatuor monarchias: cum postea dicit propheta, sed post hæc suscitavit dominus Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum ejus populo alteri non tradetur, comminuetque universa regna, & ipsum stabit in æternum, quod totum, ut & dicit, S. Thomas ad Christum refertur, & vice ejus ad Romanam Ecclesiam: si ad pacendum gregem intendat: ad prædictum namque, & pastorem gregis non solum spectat providere gregi de pasto, & illum defendere à luporum, & aliis incurionibus, verum etiam coercere illum à no-

xiii, & prohibitis, facit & illud quod habetur Jeremias cap. 1. vers. 10. *Ecc constituit te bodie super gentes, & super regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & ædifices, & plantes.* Item videtur hoc suaderi ex text. in archiepiscopo. de capt. ubi dicitur de sarcenis committentibus crimen sodomie, & text. dicit eos esse in jurisdictionem archiepiscopi, de quo ibi, & Abbas ibi, & Joan. de Ancha dicunt quod ex hoc crimen illud erit mixti fori, ut & puniri possit non solum à iudice seculari: verum etiam ab ecclesiastico, ex quo infideles peccant contra legem naturæ, & allegat dicta Innocentii. in dist. cap. quod super bis, hinc est quod per leges prohibentur sacrificia: & templa paganorum, leg. 1. C. de pag. & templis eorum, imò & patres illi residentes in Concilio Africano: circa tempora Bonifacii Papæ I. ut habetur, in cap. 25. illius concilii fecerunt hoc decretum sub hac forma, insunt etiam alia necessitates à religiosis imperatoribus postulanda: ut reliquias idolorum per omnem Africam jubentur penitus amputari, nam plerisque in locis maritimis atque possessionibus diversis, adhuc erroris istius iniquitas urget, ut præcipiant, & ipsa deleri: & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis constructa: nullo ornamento sunt: jubentur omni modo destrui. cap. 51. *ejusdem concilii*, sic etiam habetur. Item placuit ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquæ idolatriæ, non solum in simulachristis sed in quibuscunque locis, vel lucis, vel arboribus omni modo deleantur. Præterea sicut dicimus: quod si Rex christianus fiat hæreticus conceditur ejus Regnum catholico occupanti, ut tradit Bald. in repet. l. flex colum. §. C. de emancip. lib. cur non dicemus idem in gentili hæreticæ in lege naturæ, nota & scita? Ue ejus Regnum concedatur catholico occupanti, præterea illi qui talia crimina puniunt Deo servire dicuntur, ut habetur, in §. fin. 23. *quæst. 5. ubi tradit, quod cum Dominus diceret ad prophetam de Nabuchodonosore, quid dabo ei pro labore suo, quo servivisti mihi apud Tyrum statim subjicit: da domine (hoc est datam sibi pronuncia) Aegyptum, & Ethiopiam. Item cum, & dicit, & per Antiochum idolatriam judicæ plebis dominus punire decrevisset, &c. quanto ergo fortius dicitur Papam Christi vicarium in hoc servire Deo? Præterea ista opinio Innocentii communitur est recepta à doctoribus canonistis, & legitis, placet etiam multis theologis: & habet pro se probabiles auctoritates & rationes: ita ut cum doctores enumerent causas iustas ad inferendum bellum, ponant istam inter eas, ut tradit Lucas de penna, in leg. unic. C. ut armorum usus colum. §. cum dicit prima causa est contra terram, in qua Deus per idolatriam blasphematur, allegat dictam auctoritatem Deuteronom. cap. 12. vers. comprobatur auctoritate Pauli ad Rom. cap. 1. ibi non solum qui faciunt ea: sed etiam qui consentiunt facientibus, ubi Ambrosius exponit id est qui non vindicant, dicit etiam, S. Thom. 2. 2. *quæst. 10. artic. 11.* quod rursus infidelium, qui nihil veritatis, aut utilitatis afferant, non sunt aliquoties tollerandi, nisi forte ob aliquod malum vitandum, quod ex hoc possit provenire, vel impedimentum salutis eorum qui paulatim tolerati converterentur ad fidem, & cum ista opinio non habeat auctoritatem contra se, ex qua convincatur ex sacra pagina, non videtur ab ea recedendum, & ad dicta per dictum fratrem Franciscum in oppositum potest responderi: ad primum enim cum dicit, quod ista conclusio Innocentii & aliorum præsupponit falsum, videlicet quod Papa jurisdictionem habeat super infideles, respondentur, quod imo cum tractatur de punitione peccati idolatriæ, vel contra naturam: præsupponit verum per adducta per Innocentium & quæ jam dixi, & isto casu salvari potest opinioem Hostii. licet extra istud fateatur Papam non habere jurisdic-*

tionem super infideles licet possit mittere eis prædicatores fidei, & facere quod superius dicta sunt: ad secundum dicendum, quod opin. Inno. & aliorum loquitur de peccatis contra naturam 1. ordinem naturalem, & auctoritas Apostoli 1. ad Corinthios cap. 5. vers. non obstat, cum dicit, de his quæ foris sunt nihil ad nos, quia intelligitur illa auctoritas quoad pœnam spirituales: non vero de pœna temporalis, quia infideles puniri possunt per ecclesiam, ut not. gloss. in cap. constit. 17. *quæst. 4. & in cap. sept. 28. quæst. 11.* & probatur in illis iuribus, & in cap. in archiepiscopo. de capt. Card. in cle. 1. de testib. & S. Thom. 2. 2. *quæst. 10. artic. 9. Clex. 1. de judæis.* Præterea paulus hoc dicit, qui non erat summus pontifex, nos loquimur de Papa Christi vicario, cui omnes oves commissa sunt, & Papa major est administratione Paulo, cap. 1. 20. *distin. cap. sacrosancti. 22. dist. 8.* dispensat contra apostolum in his quæ non concernunt articulos fidei, gloss. in cap. sunt quidam 25. *quæst. 1.* Hostien. in summ. de bigam. vers. 6. *an cum bigam. Præp. in cap. lect. 33. dist. & vide etiam per Abb. in cap. propof. de consel. preben.* præterea tempore illo primitiva ecclesie non poterat ecclesia de facto punire infideles, cum tunc novo germine pullulabat, & nondum erat completa prophetia, & adorabant eum omnes Reges terræ, Psalm. 71. Ecclesia vero jam dilatata cur negabitur Papæ Christi vicario talis potestas, ut retuli supra de cap. displicet. 23. *quæst. 4.* ad tertium cum dicit, quod neque omnia peccata contra legem naturæ possunt evidenter ostendi, & quod tenere aliud est dicere: licere barbaros propter infidelitatem debellari, respondeo quod in peccatis idolatriæ, cum non recognoscunt infideles unum Deum creatorem omnium, manifeste errant contra legem naturæ, in his quæ sunt scita, & naturaliter demonstrabilia, ut declarat S. Thom. 2. 2. *quæst. 1. artic. 5. & artic. 8.* & patet ad Roman. cap. 1. ubi quod sunt inexcusabiles. Item coire contra ordinem naturalem, est manifeste, & demonstrabiliter contra legem naturæ, & dicere quod Papa possit punire infideles delinquentes in talibus contra legem naturæ, non est dicere, quod debellantur propter infidelitatem, sed ut corruptores legis naturæ, non enim debellantur, quia non suscipiunt fidem Christi: sed quia corrumunt legem naturæ, & per hoc respondeatur ad id quod dicit, quod non possunt infideles acceptare iudicium Papæ, quin sint Christiani, & non est bona conscientia, non possunt puniri, quia non recipiunt Christum, ergo neque, quia non recipiunt iudicium Papæ, ad id verò quod in confirmationem suæ opinionis adducit, quod in veteri lege populus Israeliticus non occupavit terras infidelium, eo quia essent infideles: sed ex aliis titulis dicendum quod ille populus non habebat potestatem, quam habet Christi vicarius, quo ad utrumque ovile fidelium, & infidelium. Item etiam propter peccata idolatriæ & aliorum scelerum contra naturam, tradidit Deus populo Israelitico terram Chananæorum, ut patet Leviticis, cap. 18. vers. & aliis in locis sacre scripturæ. Item si aliquando Deus prohibuit Israelitas, ne pugnant contra gentes extra terminos Chananæorum, & aliorum à Deo assignatos sibi in possessionem, fuit expressa causa aliqua, qua cessante, non videtur prohibuisse eos ne pugnam inirent contra infideles idolatras, & corruptores legis naturæ, hoc patet Deuteronom. cap. 2. vers. cum prohibuit ne debellantur habitatores montis Scir, dicit enim transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Scir: & timebunt vos, videte ergo diligenter, ne moveamini contra eos, neque enim dabo vobis de terra eorum, quantum potest unius pedis calcure vestigium: quia in possessionem Esau dedi montem Scir: & cum dicit inferius eorum cap. non pugnet contra Moabitai, neque iness adversus eos prælum, non enim dabo tibi quicquam

quam de terra eorum: quia filius Loth tradidi eam in possessionem, & sic prohibeam eis propter istas causas videtur sibi concessum, in *alio leg. cum prator, in princ. ff. de iudic. cap. nonne de presumpt.* & Deuteron. cap. 10. *vers.* patet permittum eis fuisse bellum contra alios gentes extra terminos suos, ubi postquam dixit de modo debellandi, subdit: sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt: neque sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus est hostes namque omnium videntur idolatrarum, & legis naturæ corruptores, cum sit hostes naturæ. Ultra responsa superius data illi auctoritati Pauli ad Corinthios, respondetur: quod sensus Pauli non est negare sibi adesse potestatem sup. fideles: si ea uti vellent, sed quod non oportebat, idque nullius utilitatis esset: nam cum præmiserat, si is qui nominatur frater inter vos est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, &c. cum huiusmodi neque cibum sumere, & paulo ante, non commiscamini fornicariis, non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis ferventibus alioquin deberatis de hoc mundo exire, quasi dicat hoc esse impossibile vobis, quia totus fere mundus plenus est huiusmodi hominibus paganis, nisi cum illis non potestis conversari: inter dixit itaque Apostolus communicationem cum fratribus publicè peccatoribus, non cum paganis: qui extra ecclesiæ gremium sunt, & subiungit dicti rationem, quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare? Ut eorum vobis interdum conforium, & in eos feram sententiam excommunicationis? Id est quantum utilis mihi est illos excommunicare, & sententia ecclesiastica punire, nam neque illi obediunt, neque sententia illa, nisi in eos quæ fideles sunt est ferenda, & huic expositioni asserbat quidam assentiri Abulensem *super cap. 19. Matthæi quæst. 63.* in his verbis, quid enim mihi de his quæ foris sunt iudicare? Id est quæ utilitas ex hoc provenit, quia correctio ecclesiastica ordinatur ad salutem, & animæ correctionem: modo si in illos feram censuram ecclesiasticam, & ipsi parent, nulla inde veniebat utilitas ad salutem illorum: quia sine hoc sunt in statu damnationis propter infidelitatem, modo nulla ferenda est sententia in aliquos, unde nulla speratur utilitas. Paulus ergo non tulit sententiam in paganos, qui non erant subditi ecclesiæ: neque tamen negavit se posse talem sententiam ferre in illos: & ita non dixit, non possum eos, qui foris sunt iudicare: sed quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est nulla utilitas, eos sic punire. Hæc Abulenensis, si enim Paulus vellet sentire, quod ecclesiæ nullo modo posset iudicare paganos, quia pagani sunt: sequeretur quod neque infideles sibi, seu Principi christiano subiectis posset aliquo modo iudicare, cuius oppositum patet, in *cap. 1. & 2. & alio cap. de iudic. & clementin. 1. eod. tit. & dist. cap. in archiepiscop. de rapt. nec obstat dicere, quod illi non sunt foris, quia subiecti ecclesiæ: quia hoc esset contra modum loquendi ipsius Apostoli, qui fratres appellat solos christianos, & eos qui foris sunt solos infideles, sive subiecti sint sive non, & quia in his diffuse loquuti sumus, reducamus quæ dicta sunt ad aliquas conclusiones.*

Sit prima conclusio, Regibus Hispaniæ ex concessione Apostolica competere conquestam istorum paganorum infidelium: ut eos Christo, & ecclesiæ acquirant: & ob insignem meritum plantationis fidei, & expensarum super hoc stendarum, supremum dominium sibi concessum.

Secunda conclusio. In hac conquesta, non ab armis, neque à terroribus, velut contra hostes fieri solet, incipiendum. Sed mittendi sunt ad eos boni, & probi viri, qui vita, & doctrina polleant: qui prædicent eis Christum, iuxta eius præceptum in Evangelio: euntes docete omnes gentes, & prædicare Evangelium creaturæ, quod & ita fiat, ut & ipsi barbari in-

telligant, quod iuxta doctrinam Apostoli non querimus sua temporalia, sed animas eorum: ut salutem in Christo Jesu consequantur.

Tertia conclusio. Oportet in confinibus fidelium jam conversorum ad fidem, & infidelium adhuc non conversorum, arces, & loca munita construere expensis regis: ut prædicatores inde, & alii fideles uti esse possint, indeque exeant ad prædicationem Evangelii inter infideles cum securitate opportuna, & ut paulatim ex bona contractione nostrorum, infideles illi metum, & terrorem, quem habent ex nostris perdant, eisque converterentur, & sic ex assiduo usu mutuo se intelligant, & socialiter habeant. Opportunum etiam esset, quod muneribus, & placidis verbis alliciantur, & cum benevolentia tractentur, ut videntes nostram bonam conversationem recipiant fidem: & Regi Hispaniæ voluntariam præstent obedientiam, eritque congruum majestati Regiæ in istis initiis concedere paganis illis immunitatem tributorum per aliquot annos.

Quarta conclusio. Si pagani resisterint prædicatoribus Evangelii, ne doceant, & prædicent Christum, vel eos persequantur injuriis, occidant vel percuciant, sive resistant suis subditis ne audiant verbum Dei, seu pœnis affligant subditos suos, quia convertuntur ad fidem: seu resistant alias prædicationi Evangelii, tunc licere bellum eis indicare ad justum finem, ut à talibus injuriis, & persecutionibus desistant: libereque dimittant prædicatores fidei, quo facto, & obtento, cessandum est à bello, si vero in sua contumacia præstiterint, & à dictis injuriis non cessaverint, licere eos persequi jure belli.

Quinta conclusio. Indicare bellum istis infidelibus, si nolent credere in Christum, nullatenus ex hac causa, ut credant, fieri posse, quia ad fidem Christi nullus est cogendus, sed dimittendi sunt in sua libertate voluntatis est.

Sexta conclusio. Est sententia omnium canonistarum, & aliorum Theologorum, licere contra idolatras, si moniti à falsorum Deorum cultu non desistant, & unum Deum non recognoscant, seu contra infideles alias peccantes in lege naturæ: si moniti se non corripiant, bellum movere, talesque corruptores legis naturæ punire, quam conclusionem supra defendavi aliquibus mediis, ultra ea quæ traduntur per Innoc. & sequaces. Nunc vero in angustia decidendi positus, & quia video aliquos Theologorum hujus temporis innitentes dicto Apostoli, quid mihi de his, quæ foris sunt? Contradicere huic doctrinæ, & quia ut supra retuli. S. Thom. 2. 2. *quæst. 12. artic. 2.* dixit, ad ecclesiæ non pertinere punire infidelitatem in illos, qui nunquam fidem susceperunt, allegans dictam auctoritatem Pauli, & quia video, quod Christus Redemptor noster hunc modum convertendi infideles non docuit, imò potius dixit. Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio Luporum: neque voluit Evangelium introduci in orbem terrarum minis, & terroribus, neque cum armorum strepitu, sed in patientia, & mansuetudine, non auderem ad præsens consulere, quod in acquisitione istorum infidelium illa doctrina utatur.

Septima conclusio. Si infideles in illis provinciis suis, in sacrificiis suis sceleratis innocentes homines occidant ad sacrificia, & ritus eorum, si moniti à christianis, ut ab hac injuria desistant, nolint acquiescere, licere bellum eis indicare ob defensionem innocentum, & ad liberandum eos à talibus injuriis, iuxta illud Ecclesiæ. *cap. 17. unicuique mandavit Deus de proximo suo, & Proverb. cap. 24. vers. 11. Erue tui qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum libera ne cesset:* iuxta id quod superius latius dictum est.

Octava conclusio. Si infideles illi Barbari à hoc non convertis, sint infelici fidelibus conversis, seu aliis christianis in provinciis illis degentibus, ita ut eos

ia

neras. La vna manera es, de los enemigos que son dentro del Reyno, que fazen mal en la tierra, robando, e forçando a los omes lo suyo, sin derecho. Ca contra estos deveu ser los Reyes, (4) e aquellos que han de juzgar, (5) e de complir la justicia por ellos, e comunamente todo el Pueblo, (6) para der-raygarlos, e redrallos de sí. Porque, segun dixeron los Sabios, tales son los malfechores en el Reyno, como ponçonia en el cuerpo del ome, que mientras que y está, non puede ser sano. E porende conuiene, que guerreen contra tales omes como estos, corriendolos, e faziendoles quanto mal pudieren, fasta que los echen del Reyno, o les maten, así como de suso diximos en las leyes de los titulos (7) que fabledan en esta razon, porque los omes que moraren en la tierra, puedan biuir en paz. Mas la segunda manera de guerra, de que agora queremos fablar, es de aquella que deveu fazer, contra los enemigos que son fuera del Reyno, que les quieren tomar por fuerza su tierra, e amparalles lo que con derecho deveu auer. E desta queremos mostrar, en qual manera la deveu fazer, segun dixeron los Sabios antiguos, que lo sopieron naturalmente, e los otros Caualleros, que fueron sabidores della, por obra, e por vño de luengo tiempo.

L E Y III.

De que cosas deveu estar apercebidos, e guardados, los que quieren fazer Guerra.

Apercebido en todo grado, e en muchas maneras, deveu estar el Pueblo, quando quisere guerrear con sus enemigos; non tan solamente de omes, e de cauallos, e de armas, e de conducho, mas aun de engeños, e de ferramientas, e de todas las otras cosas que han menester, tambien para acometer, como para defenderse. Ca algunas y ha dellas, que conuienen a unos fechos, e otras a los

Partida II.

in pace vivere non sinant, licere ad propulsandam injuriam, & pro defensione personarum, & rerum suarum bellum movere contra tales infideles, si alias ab his infestationibus non possent arceri, cum hæc sit justa causa belli ad propulsandas injurias, *cap. Dominus noster 23. quæst. 2.* & tradit S. Thom. 2. 2. *quæst. 40.* si tamen isti infideles cessarent ab his infestationibus, & injuriis cessandam, & esset à bello tanquam causa belli cessante.

Nona conclusio. In hac conquesta istorum paganorum, non censo tenendam doctrinam illam Hostiensis, de qua supra, videlicet, ut si pagani illi moniti nolint dominium ecclesiæ Romanæ recognoscere, quod possent deprimari, & bello lacessiri, imò arbitrator talium doctrinam respondendam, cum ex illa multe absurditates, furta, & latrocinia sequerentur.

- (4) Deveu ser los Reyes. *Cap. Regum 23. quæst. 5.*
- (5) De juzgar. *Leg. congruit, ff. de offic. præfati.*
- (6) Todo el Pueblo. Licet ergo erit cuiuslibet de populo capere, & inlequi publicos latrones.
- (7) De los titulos. Vide in *leg. 3. tit. 19. infra ead. Partit.*

L E X III.

Populus bellum inturus providere debet sibi prius

otros fechos. E porende deveu ser apercebidos ante de tiempo, (1) para auer todas estas cosas, de manera que non ayau merçua dellas. Ca si les faldesciesen, quando las ouiesen menester, fincarían perdidolos, e sin pro, e con defeo de lo que cobdiciauan auer. E demas, serian tenidos por poco recabdo. E apercebimiento deveu otrofi auer, para saber todavia fecho de sus enemigos, e a guardarle todavia, que los otros non puedan auer fabiduria dellos. (2) E por este lugar guardaran a sí mesmos, e a sus cosas, quando quisieren guerrear, a su pro, e mostrarle han y por de buen fecho. E quando así non lo fizieren, venirles y a todo el contrario, ca fincarían malrechos, e perdidolos, e seria la guerra a su daño. E demas, serian tenidos por de mal recabdo.

L E Y IIII.

Quales deveu ser escogidos para Cabdillos de la Guerra, e por quales razones.

Ca fin ellos non se puede fazer ninguna cosa acordadamente. E esto en todos fechos, tambien en los pequeños, como en los grandes. Pero porque en las mayores cosas, e mas peligrosas, deve esto ser acatado; porende queremos aquí fablar, quales deveu tomar para Cabdillos: e mostrar, segun dixeron los Antiguos, por quales razones deve esto ser fecho. Onde dezimos, que por vna destas tres cosas deveu los omes fer tomados por Cabdillos. La primera, por linaje, que es cosa que faze ennoblescer (2) al ome, e ser honrrado, e teñido en caro; por que le pueden tomar por Cabdillo, maguer non tenga gran lugar; ni sea muy sabidor. La segunda es, por razon de poderio, así como Emperadores, o Reyes, o los otros Señores, que tienen grandes lugares, e honrrados. Ca maguer estos non fuesen de muy grand linaje, ni muy sabidores,

Cc 2

res,

de armis, & necessariis ad bellum, & sollicitus esse ad sciendum inimicorum secreta, & ad celandum sua. Hoc dicit.

(1) Ante de tiempo. Vide quod habetur in Evangelio Luca cap. 14. ibi quis enim ex vobis, & ibi, aut quis Rex iturus committere bellum, &c.

(2) Sabiduria dellos. Adde *leg. 5. infra eod.*

L E X IIII.

Dux exercitus eligatur sapiens: quia nec nobilitas generis, nec maxima potentia proderit sine sapientia. Hoc dicit.

(1) De grand honrra. Est isti sunt in dignitate spectabili, vide *leg. neminem*, & ibi Joan. de Plat. C. de re milit. lib. 12. & vide Bar. per textum ibi in *auden. ut ordin. præfati. collat. 6.* & de istis vide in *leg. officium, ff. de re milit.* & qui præerat equitibus dicebatur Tribunus militum, & secundum locum à Regibus obtinebat, *leg. 2. §. in initio, ff. de orig. juris*, & secundum Lucam de Penn. in *leg. tribuni in princ. C. de re milit. lib. 12.* isti ibi qui hodie marescalci vocantur, qui olim dicebantur Tribuni.

(2) Ennoblescer. Nobilitas hominem, progenies adde *leg. 1. tit. 6. ead. Partit.*

Leyes delir. 4. lib. 6. Res